AVDOMARI TALAEI RHETORICA,

e

P. RAMI REGII PROFESSORIS PRAELECTIONIBVS OBSERVATA.

Nunc primúm hac manuali
forma edita.

CANTABRIG

Ex Officina Iohann

Legat. M.D.XC

n
i
d
ſ
i
t
c
i

UMI

PETRVS RAMVS LECTORI.

S. D.

Habes, Lector, in duobus libellis Rhetoricam elocutionis & actionis ab Audomaro Talæo non tantùm è rhetorum officinis deprõptam, ſed ex eloquentium hominum ſpatiis obſervatam, & legitima in primis methodo confirmatã. Quicquid enim Ariſtotelis vel Iſocratis arculæ, quicquid Ciceronis vel Quintiliani μυροθήκια *de hac art* complectuntur, id totum hic copioſe & integré propoſitum eſt. Hic inſignibus poetarũ & oratorũ exemplis, id eſt, uſu ipſius eloquentiæ magiſtro, demonſtratum & illuſtratum, quæ ſit in tropis gratia, quæ deliciæ ſunt in figuris verborũ, qui in figuris ſentẽtiarũ nervi ac thori, quæ vis in voce, quę ſuadæ medulla ſit in geſtu totaq́; actione: corpusq́; artis vniuerſæ partibus ac membri[illegible]ptiſſime compoſitum atque collocatum: denique vivam quandam eloquentiæ imaginem Apelles hic noſter tibi repræſentare voluit, quò facilius præſtantium in dicendo hominum rhetoricas virtutes & intelligeres, & intellectas imitando & commentando tibi comparares. Qua laude Grammatica omnium artium apud omnes ſcholas, de quibus quicquam noſſe potui, cumulatiſſima eſt, paucis præceptis, exercitatione frequenti & aſſidua Grammaticos innumerabiles informando. Rhetorica ſi ita doceretur, ſi ita exerceretur, oratores tã multos exhiberet, quàm multos Grammaticos Grammatica *quotidie nobis exhibet. Si quid autem rhetoricum in ipſa Rhetorica prætermiſſum putabis, Rhetoricæ in Ciceronem & Quintilianum ſcholæ tibi ſatisfacient. Vale.*

INDEX

INDEX CAPITUM in duos AUD. TALAEI *Rhetoricæ libros.*

Liber Primus.

1 Quid Rhetorica, & quantas habeat vires.
2 Quid Tropus, κατάχρησις, ὑπερβολὴ, ἀλληγορεία.
3 Metonymia cauſſæ quid.
4 Metonymia effecti quid.
5 Metonymia ſubjecti quid.
6 Metonymia adjuncti quid.
7 Ironia quid.
8 Metaphora quid.
9 Synechdoche membri quid.
10 Synechdoche ſpeciei quid.
11 Synechdoche integri quid.
12 Synechdoche generis quid.
13 Troporum epilogus.
14 Figura quid, & quid figura dictionis.
15 Dimenſio ſonorum poetica vel oratoria.
16 Metrum quid, ejuſque primi authores.
17 Numerus oratorius quid, & ejus origo.
18 Quomodo obſervatus.

19 Epizeuxis ſoni & dictionis.
20 Anadiploſis quid.
21 Climax quid.
22 Anaphora ſeu relatio quid.
23 Epiſtrophe ſeu converſio quid.
24 Epanalepſis ſeu reſumptio quid.
25 Epanodus ſeu regreſſio quid.
26 Paronomaſia quid.
27 Polyptoton quid.
28 Quid figura ſententiæ, & quas vires habeat ad movendum præ venuſtate figuræ diſtinctione.
29 Exclamatio quid.

30 Epanorthoſis quid, & quàm varij uſus.
31 Apoſiopeſis quid.
32 Apoſtrophe quid.
33 Proſopopœia quid, quantæque & audaciæ & prudentiæ.
34 Addubitatio quid, & quanti uſus.
35 Communicatio quid.
36 Occupatio quid.
37 Permiſſio quid.
38 Conceſſio quid & cujus uſus.
39 Tropi & figuræ quò plures concurrant, tantò plus efficiunt.

In librum ſecundum.

1 Pronunciatio quid.
2 Pronunciationis partes, vox & geſtus.
3 Vocis ratio in ſingulis verbis.
4 Vocis cantus à Cicerone, Demoſthene, Aeſchine, Quintiliano.
5 Vocis intentio & remiſſio quid.
6 Vox affectuum à Thraſymacho primùm obſervata, non ab Ariſtotele.
7 Actionis lex chironomia & præſtantia.
8 Geſtus ſubſequatur vocem.
9 Geſtus capitis in modeſtia & metu.
10 Geſtus brachii tamquam teli ubi deceat.
11 Geſtus pectoris, lenè ſcenicus.

FINIS.

AV-

AUDOMARI TALÆI RHETORICÆ LIBER PRIMUS DE ELOCUTIONE.

CAP. I.

Quid Rhetorica, & quid elocutio?

RHETORICA, eſt Ars benè dicendi: cujus virtus prudenter adhibita, mirabiles effectus habet. Ideóque Plato ſophiſtis Græciæ & Rhetoribus iratus, hanc ipſam artem ὀψοποιϊκὴν, κομμωτικὴν, κολακικὴν, ψυχαγωγικὴν, quandam obſonandi, fucandi, adulandi, incantandi peritiam appellat. Platonem quoque ſecutus Ariſtoteles, totum Rhetoricæ facultatis artificium, in benè morata civitate ſupervacaneum eſſe judicat: tantumque ob auditoris perverſitatem inventum. Denique Romani Roma Rhetoricam expulerunt, hodieque Turcæ Turcia tota è liberalibus artibus

Rhetoricam ſolam averſantur. Et quidem [illegible] dit, vel condimenti, vel luci, vel [illegible], vel incitationis genus, quo rudes illi & imperiti [illegible] (è quibus totæ civitates conſtant) [illegible] rhetoricis ornamentis ad idoneam [illegible] [illegible] capiantur. Attamen [illegible] Rhetoricæ artis magiſtros [illegible] [illegible] ipſis convitiis Rhetoricam [illegible] reginam [illegible]. [illegible] aliis [illegible]

[illegible] nominatim appellavit. Romaniq́ue tandem mirifico benè dicendi ſtudio flagrarunt, & [illegible] manſuetiores facti, in Græcia præſertim, eloquentiæ parente ac magiſtra, ſine dubio flagrabant. Partes Rhetoricæ duæ ſunt, Elocutio, & Pronunciatio. Elocutio eſt exornatio orationis, eaq́ue per ſe plurimum poteſt: vt in Curione, qui tametſi cæteris eloquentiæ laudibus maximè nudus eſſet, tamen elocutionis ſplendore, & copia, & bonitate quadam expolita, & profluente celeritate, orator proximum optimis numeratus eſt.

CAP. II.

Quid Tropus.
Catachresis, hyperbole
[illegible], ὑπερβολή,
allegoria, [illegible]ηροεία.

Elocutio eſt Tropus, aut Figura. Tropus eſt elocutio, qua verbum à natiua ſignificatione in aliam immutatur. Tropus verò Ariſtoteli ab accuratè docendo aliquando videtur alienus, quia velut ambiguitatis & obſcuritatis latebra quædam ſit. Ideoq́ fortaſſe Platonis oratio tropis frequentior, eidem viſa eſt habere redundantiam, faſtum, nouitatem quandam. Sed aliás tamen idem tropos collaudat, qui ſignificantes & grati & è propinquo ſumpti fuerint. Iis certè tropum neceſſitas genuit, inopia coacta &

anguſtiis: poſt autem delectatio iucunditaſque celebravit. Nam ut veſtis frigoris depellendi cauſa reperta eſt primó, poſt adhiberi cœpta eſt ad ornatum etiam corporis & dignitatem: ſic verbi modificatio inſtituta eſt inopiæ cauſſa, frequentata delectationis. Delectat autem ideó, vel quia ingenij ſpecimen eſt tranſilire ante pedes poſita, vel quod is qui audit alio ducitur cogitatione, neque tamen aberrat: quæ maxima eſt delectatio. Hæc igitur prima ſunt conſideranda orationis, primáque [illegible] [illegible]

menta

nuenta ruboris & [illegible] tamen [illegible] debet esse tropus, ut deductus esse in alienum locum, non irruisse: atque ut precario, non vi venisse videatur. Quod si durior aut in[illegible] fuerit, κατάχρησις abusio dicitur, [illegible] Grammaticis dicitur. Sic 4. Aeneid.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

Sperare pro Timere. pro Mar. *Gladium vagina vacuum non vidimus*, dixit Orator. Quod ex Livio nudum diceres. Audacia autem tropi, ὑπερβολὴ superlatio appellatur. Sed cum troporum singulorum ornatus magnus est, tum continuatorum & conjunctorum multó maximus: quæ continuatio (si lubet) ἀλληγορία inversio nominetur. Sed in allegoria tenendum est illud, ut quo ex genere rerum [illegible] eodem desinas: secus inconsequentia fœdissima fuerit, ait Quintilianus.

CAP. III.

De Metonymia caussæ.

Troporum genera duo sunt. Primum est Metonymia & Ironia. Metonymia est tropus caussæ ad effectum, subjecti ad adjunctum, vel contra. Metonymia caussæ, est efficientis aut materiæ. Efficientis, ut cum Inventor & author pro ipsis effectis rebus usurpantur. Aeneid. 1.

Tum Cererem corruptam undis Cerealiaque
arma.
Expediunt. —— id eſt, fruges.

Pro Marc.

Suis amiſſionis cives, tot Martis vis pergeſſit,
non ſine victoria, Martis, id eſt, prælii Georg. 1.

Aut dulcis muſti Vulcano decoquit humorem.

id eſt, igne. Terent. [illegible]

Sine Cerere & Libero friget Venus.

Id eſt, ſine [illegible] & vino amor friget. [illegible] hic eſt. *Vulcanum pro igne vulgò audimus. Et vario Marte pugnatum, eruditus eſt ſermo. Et venerem, quam coitum dixiſſe magis decet. Ita* Liberum *&* Cererem pro vino *&* pane, *licentiùs quàm ut fori ſeveritas ferat,* ait Quintilianus lib. 8. cap. 6. Eſt præterea hic valde uſitatum, quod (quia verbum deeſt) [illegible] [illegible] pro ſcriptis operibus appellamus. Sic Mart. 14. appellat Livium pro hiſtoria à Livio ſcripta.

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

Metonymia materiæ. Horat. Ep. 1. [illegible]
[illegible]

Non domus & fundus, non æris acervus & auri,
Ægroto domini deduxit corpore febres.

Hic æs & aurum pro nummis æneis & aureis uſurpantur. [illegible] *Æs & ferrum duelli inſignia ſunt, non ſunt.* Hic æs & ferrum pro æneis & ferreis armis. [illegible] *Cum aſſunt triclinia ſtrata, argentumque* [illegible] Argentum ſignificat hic argenteam ſupellectilem.

CAP. IIII.

De Metonymia effecti.

Metonymia effecti eſt, cùm ex effectis [illegible] nificatur. Agr. 2. *Nolo ſuſpi*[illegible] *plebem Romanam obſcura ſpe, & caeca* [illegible] *pendere*. Spes obſcura dicitur, quia [illegible] ſperantes: & expectatio caeca, quia caecos & ignaros expectantes reddit. Horat. 1. lib. Od. [illegible]

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas
Regumque turres, ô beate Seſti.

Pallidam propriè dicitur, quod palleſcit: ſed in hoc exemplo pallida mors dicitur, quæ pallidum mortuum efficit. Item Aeneid. 6.

Pallenteſque habitant morbi, triſtiſque ſenectus.

Sic orator præcipitem iram, hilarem adoleſcentiam, ſegne otium dixit, ait ibidem Quintilianus. Imò verò hinc & oratorum, & poetarum plurima epitheta ſunt.

CAP. V.

De Metonymia ſubjecti.

Metonymia ſubjecti eſt, cùm nomen proprium rei ſubjectæ ad ſignificandam rem adjunctam traducitur: ut cùm ponitur continens pro re contenta. Eſt verò Metonymia hæc longè frequentiſſima, cùm locus pro ipſis incolis uſurpatur. Aeneid. 2.

Invadunt urbem ſomno vinoque ſepultam.

3. Catil. *Urbe pulcherrima, florentiſſima, potentiſſima.* In Piſ. *Quòd in me carcerem effudiſti*, id eſt, qui in vinculis & carcere erant, vel digni eſſent. Pro Pomp. *Teſtis eſt Italia, quam ille ipſe victor L.*

[illegible] virtute & conſilio commiſſum eſt ſuiſſe li-
[illegible] eſt Sicilia, quam non ita multique [illegible]
[illegible] terrore belli. ſed cohortia [illegible]
[illegible] ſit Gallia, per quā legionibus noſtris [illegible]
[illegible] Gallorū internecione [illegible] eſſet [illegible]
[illegible] ſuperſtites plurimos hoſtes ab hoc [illegible]-
[illegible] compreſſit. Hic Cicero Italiā, Siciliā,
[illegible] Hiſpaniā, poſuit pro Italia, [illegible], Gallia,
Hiſpania. Alterū uerò, locus ad res locata [illegible] factus.

[illegible]

1. de Orat. *Ag*[illegible] *ſubſellia, roſtra, curiamque* [illegible] eſt, actiones rhetoricas in foro, in ſubſelliis, in roſtris, in curia: quæ allegoria eſt, ut rurſus ibidem: *Quod quidem ſi eris volis impetratum, magnum habebo, Craſſe, huic palæſtræ & Tuſculano tuo gratiam & longè Academiæ illi ac Lycio tuum hoc ſuburbanum gymnaſium anteponam.* Hic enim per Academiam, Lycium, Tuſculanum, intelligimus doctrinam celebratam in Academia á Platone, in Lycio ab Ariſtotele, in Tuſculano á Cicerone. Ex hoc genere etiam eſt illud, cúm a poſſeſſore poſſeſſa res intelligitur. Aeneid. 2.

—jam proximus ardet
Ucalegon.—

id eſt, Ucalegonis domus. In proſa longé frequentiſſimum eſt. Horat. *Apud me eſt*, id eſt, domi meæ. Cicero: *Ego cùm triduo cum Pompeio, & apud Pompeium fuiſſem.* Idem: *Malo tecum apud te ambulare*, id eſt, domi tuæ. Sic dicimus hominem devorari, cujus patrimonium devoratur, ait Quintilianus. & ſic Terent. Heaut.

Quid te futurum cenſes, quem aſſiduè exedent?

Sic ab Annibale cæſa apud Cannas ſexaginta millia Romanorum dicimus, quia ab exercitu, cujus dux erat Annibal, cæſa ſunt. Sic litigantium clientum advocati perſonas ſuas pro clientum perſonis uſurpant. Pro Cæcin. *Reſtituiſſe te dixti: nego me edicto Prætoris reſtitutum eſſe.* Sic Cicero Piſonem advocatum partis adverſæ alloquitur, tanquam Æbutius id diceret Cæcinnæ.

CAP. VI.

De Metonymia adiuncti.

Metonymia adjuncti eſt, cùm ex adjunctis res ſubjectæ ſignificantur. Sic nomina virtutum ipſarum pro bonis viris, & vitiorum pro malis, & multorum aliorum aliarum rerum, pro perſonis, quibus adjunctæ ſunt, uſurpantur. 1. Verr. *Quas res luxuries in flagitiis, crudelitas in ſuppliciis, avaritia in rapinis, ſuperbia in contumeliis efficere potuiſſet, eas omnes ſeſe hoc uno Prætore per triennium pertuliſſe.* Luxuries pro luxurioſo ponitur, crudelitas pro crudeli, avaritia pro avaro, ſuperbia pro ſuperbo, & continuatio quatuor Metonymiarum allegoriam facit. Sic ſignum pro re ſignificata ponitur, ut pubes pro juventute. Pro Mil. *Cui omnem Italiæ pubem.* Sic adjunctum temporis pro ſubjectis. 1. Catilin. *O tempora! ô mores!* pro perditis temporum & malè moratis civibus. 1. Aeneid.

Aſpera tum poſitis miteſcent ſecula bellis.

Ex hoc genere Metonymiæ ſunt illa Ciceronis hyperbolica: *O ſcelus! ô labes! ô audaciam incredibilem!* & ſimilia. Locus ille in Piſonem, inſignem quæſtionem ex intelligentia metonymiæ hujus exprimit: *Non illa tibi* (inquit) *invidia nocuit, ſed verſus tui. Nimis magna pœna, te conſule, conſtituta eſt poëtæ ſive malo ſive libero. Scripſiſti enim verſus:*

Cedant arma togæ.—

Quid tum? Hæc res tibi fluctus illos excitavit. At hoc nuſquam, opinor, ſcriptum fuiſſe in illo elogio, quod, te Conſule, in ſepulchro Reipub. inciſum eſt, Velitis, Iubeatis: *ut non quòd M. Cicero verſum fecerit, ſed quòd vindicaris. Veruntamen quoniam te non Ariſtarchum, ſed Phalarim Grammaticum ha* *bemus, qui non notam apponas ad malum verſum, ſed Poëtam armis perſequare, ſcire cupio quid tandem iſto in verſu reprehendas?*

Cedant arma togæ.

Tune dicis (inquit) togæ ſummum imperatorem eſſe ceſſurum. Quid nunc ſi, aſine, literas doceam? non opus eſt verbis, ſed fuſtibus. Non dixi hanc togam, qua ſum amictus: nec arma, ſcutum & gladium *hujus imperatoris: ſed quod pacis eſt inſigne & otii, toga: contra autem arma, tumultus atque belli: more poëtarum locutus, hoc intelligi volui: bellum ac tumultum paci atque otio conceſſurum. Quære ex familiari tuo Græco illo poëta, probabit genus ipſum, & agnoſcet: neque te nihil ſapere mirabitur.* Pro Marc. item tropus cum propriis verbis adjungitur. *Semperque mea conſilia pacis & togæ ſocia, non belli atque armorum fuerunt.* Aliquando in uno verbo Metonymia duplex eſt. Pro Marcello: *Victoriæ ferocitatem extimeſcere*, pro ferocem victoriam, modus eſt quartus. Et ferocem victoriam, quæ facit victorem ferocem, ſecundus modus eſt. Ergo hæc Metonymiæ ubertas eſt tam latè in cauſarum, effectorum, ſubjectorum, adjunctorum campo finibus propagata.

CAP. VII.

De Ironia.

Ironia eſt tropus à contrario ad contrarium, εἴρων cavillator, ſimulator, diſſimulator, illuſor, irriſor: ſic εἰρωνεία ſimulatio, diſſimulatio, diſſimulantia, illuſio, irriſio dicitur. Hoc proprium eſt in hoc tropo nomen. Valet autem tropus hic cùm ad cætera omnia, tum in primis ad jocandum: in eoque genere Socratem Cicero author eſt, 2. Orat. lepore & humanitate cæteris præſtitiſſe: quòd & ipſe εἴρων appellatus eſt, quòd ſe imperitum fingeret, admirator aliorum tanquam ſapientum. Percipitur autem ironia, vel rei, vel pronunciationis, vel utriuſq; diſſenſione. Nam ſi altera, vel utraque diſſentit a verbis, apparet voci mentem eſſe contrariam. Genera ironiae (ſi quae ſint) diſſimulationis diuiduntur.

Ibodie libertas magna eſt in his formulis. Terent. Eunuch.

Heus bone vir, curaſti probe.

Contentioſi

Centurioni á pugna abſentiam excuſanti, quód in caſtris cuſtodiæ cauſa remanſiſſet: *Non amo (dixit Africanus) nimium diligentes.* Sic cùm Lamia deformis interpellaret odioſé, *Audiamus* (inquit Craſſus) *pulchellum puerum. Cùm eſſet arriſum: Non potui mihi (inquit Lamia) formam ipſe fingere, ingenium potui. Tum hic, Audiamus (inquit Craſſus) diſertum. Multò etiam arriſum eſt vehementiùs.* Generis hujus eſt illa ſimulatio: *Liberatus ſum, Reſpiravi, Bene habet.* Sed *ſi perpetua ſit* continuatio, facit allegoriam gratiorem. In Clodium. *Integritas tua te ſervavit, (mihi crede) pudor eripuit, vita anteacta ſervavit.* Verr. 3. *Dum eſt unde jus civile diſcatur, adoleſcentes et in diſciplinam tradere, mirum eſt hominis ingenium, mira prudentia.* Aeneid. 4.

Egregiam verò laudem, & ſpolia ampla refertis
Túque puérque tuus; magnum & memorabile numen,
Una dolo divûm ſi fœmina victa duorum eſt.

Hîc & rei & vocis, ſi oratio benè proferatur, diſſenſio manifeſta eſt. praeteritio

Eſt & Ironia quæ παράλειψις præteritio quibuſdam dicitur, ut in his formulis, *prætereo, mitto.* Pro Pom. *Sinite hoc loco, Quirites, (ſicuti poëtæ ſolent, qui res Romanas ſcribunt) præterire me noſtram calamitatem, quæ tanta fuit, ut eam ad aures L. Luculli, non è prælio nuncius, ſed ex ſermone rumor afferret.* 8. Aeneid.

Quid memorem infandas cædes? quid facta tyranni
Efferam? — Et 10. Aeneid.

ſuiſq;
tit a
. Ge-
.
s, Te-

arboni

Quid repetam exuſtas Erycino in littore claſ-
ſes?
Quid tempeſtatum regem, ventóſque furentes
Aeolia excitos? aut actam nubibus Irim?

Pro Clu. Mitto illam primam libidinis iniuriam; mitto nefarias generi nuptias, mitto cupiditate *matris expulſam matrimonio filiam,* &c. *Nihil de alteris Oppianici nuptiis queror. Præterea quòd eam ſibi domum ſedemque delegit, in qua quotidiè ſuperioris viri mortis indicia, & ſpolia fortunarum videret.* Ironia denique eſt, quæ αποφασις negatio dicitur. *Non agam tecum iure ſummo: non dicam quod fortaſſe obtinerem.* Verr.1. *Nec ea dico, quæ ſi dicam, tamen infirmare non poſſis,* &c. *Sunt hæc & alia in te falſi accuſatoris ſigna permulta, quibus ego nunc non utor.* Hîc, *Nec ea dico, Non utor,* αποφασιν ſimilem habent.

CAP. VIII.

De Metaphora.

Tropi primum genus adhuc fuit in Metonymia & Ironia: ſecundum ſequitur in Metaphora & Synecdoche. Metaphora eſt, quando ex ſimili ſignificatur ſimile. Itaq; Metaphora eſt ad unum verbũ contracta ſimilitudo. Tropus autem nullus eſt florentior quàm Metaphora, nec qui plus luminis afferat orationi: præſertim ſi ratione ſumpta eſt, & ad ſenſus ipſos admovetur, maximé oculorum, qui eſt ſenſus acerrimus. Nam & odor urbanitatis, & mollitudo humanitatis, & murmur maris, & dulcedo orationis, ſunt ducta á cæteris ſenſibus. Illa veró oculosunt multò acriora, quæ ponunt penè in conſpectu animi, quæ cernere & videre non poſſumus. Sed hæc omnia plenioribus exemplis meliùs intelligentur. Nihil eſt autem in rerum natura, unde ſimile duci non poſſit: Indidemque ideo & Metaphora. Pro Sex. *Cujus ego patrem, Deum atque parentem ſtatuo fortunæ nominiſque mei.* Hic tanquam Deum & parentem intelligis. 1. Tuſcul. *Honos alit artes, omneſque incenduntur ad ſtudia gloriâ.* Æneid. 4.

Spumat frena e ferquet. Item,
Magnoque irarum fluctuat æſtu.

2. Orat. *Vt ſementem feceris, ita metes.* In Brut. *Latrant quidem oratores, non loquuntur.* In Piſonem, cùm de Epicureo voluptatis magiſtro agitur, *Ad illius hanc orationem adhinnijt.*

Hyperbole verò & Allegoria in Metaphoris præcipuam laudem obtinent: & hic vulgò etiam præcipuè collocantur. Atque ex hyperbolica metaphora oritur mira ſublimitas orationis, cùm rebus inanimatis actum quendam & animos damus, ut Ariſt. 11. cap. 3. Rhet. admonuit: deinde Quintil. lib. 8. cap. 6. Aeneid. 1.

— geminique minantur.
In cælum ſcopuli. —

Item Aeneid. 8.

— Pontem indignatus Araxes.

Pro Marcel. *Parietes, medius fidius C. Cæſar, ut mihi videntur, huius curiæ tibi gratias agere geſtiunt.*

Allegoriæ multò ſunt hic illuſtriſsimæ. Philipp. 4. *Virtus eſt una altiſſimis defixa radicibus, quæ nunquam vi labefactari poteſt, nunquam dimoveri loco.* 3. Catil. *Memoria veſtra, Quirites, noſtræ res alentur, ſermonibus creſcent, literarum monumentis inveteraſcent, & corroborabuntur.* Verr. 4. *Ipſe inflammatus ſcelere venit in forum: ardebant oculi, totoque ex ore crudelitas emicabat.* Horat. 1. od.

O navis, referent in mare te novi
Fluctus? ô quid agis? fortiter occupa
Portum. —

De Orat. *Quare Coracem iſtum veſtrum patiamur nos quidem pullos ſuos excludere ĩ nido, qui evolent clamatores odioſi ac moleſti.* In Piſ. *Neque tam fui timidus, ut qui in maximis turbinibus ac fluctibus Reip. navem gubernaſſem, ſalvamque in portu collocaſſem, frontis tuæ nubeculam, tum collegæ tui contaminatum ſpiritum pertimeſcerem. Alios ego vidi ventos, alias proſpexi animo procellas* *aliis impendentibus periculis non ceſſi: ſed tamen me pro communi ſalute obtuli.* Frontis nubeculam & contaminatum ſpiritum, hyperbolicam elationem habent.

CAP. IX.

De Synecdoche membri.

Metaphora igitur ejuſmodi fuit: ſupereſt Synecdoche, cum ex parte totum, aut contrà ſignificatur. Pars autem eſt membrum vel ſpecies. Synecdoche membri eſt, quando ex membro integrum ſignificatur. Philip. 2. *O tecta ipſa miſera, quam diſpari domino (quanquam quomodo ille dominus) ſed tamen quàm à diſpari domino tenebantur!* Virg. Aeneid. 1.

Haud aliter puppeſque tuæ, pubeſque tuorum.

Probè *mucronem* pro *gladio*, & *tectum* pro *domo* accipies: non autem *puppim* pro *navi*, nec *abietem* pro *tabellis*, ait Quintilianus lib. 8. cap. 6. Allegoria quædam hic eſt. Catil. 1. *Nullo me modo poſſe iiſdem parietibus tuto eſſe tecum, qui in magno periculo eſſem, quòd iiſdem mœnibus contineremur.* Hic parietes pro domo, mœnia pro urbe intelligis. *Multorum te oculi & aures non ſentientem, ſicut adhuc fecerunt, ſpeculabuntur atque cuſtodient.* 1. Catil. Hic oculi & aures, pro oculatis & auritis hominibus.

CAP. X.

De Synecdoche ſpeciei.

SYnecdoche ſpeciei eſt, cùm ex ſpecie ſignificatur genus. Catil. 1. *Certè verendum mihi non erat, ne quid hoc parricida civium interfecto invidiæ mihi* *in poſteritatem redundares*. Sic finitum numerum dicimus pro magno Plaut. *Sexcenta licet ejuſmodi proferre*. Or.2. *Cùm ex ludo tanquam ex equo Trojano, innumeri principes exierunt*. Sic numerus ſingularis pro plurali: quo modo ſæpe eſt in Livio, *Romanus prælio victor*. Georg.3.

Haud ſecus, ac patriis acer Romanus in armis.

Item Orat. 1. *Quid tam neceſſarium eſt, quàm tenere ſemper arma, quibus tectus eſſe poſſis?* id eſt poſsimus, vel quilibet poſsit.

Allegoria hîc eſt frequentior, Agr. 2. *Cùm haberet hæc Reſpub. Luſcinos, Calatinos, Acidinos, homines non ſolùm honoribus populi, rebuſque geſtis, verùm etiam patientia paupertatis ornatos, & tum cùm erant Catones, Philippi, Lælij, quorum ſapientiam temperantiamque in publicis privatiſque, forenſibus domeſticiſque rebus perſpexeritis: tamen ejuſmodi res commiſſa eſt nemini.* Hîc Lucini, Calatini, Acidini pro civibus honoratis & pauperibus: Catones, Philippi, Lælij, pro ſapientibus & temperatis uſurpantur. Sed hîc Troporum ſignificatio etiam ab Oratore explicatur. Talis in Juvenale Satyr.2. allegoria eſt:

Vltra Sauromatas fugere hinc libet & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia vivunt.

Hîc Sauromatas & glacialem Oceanum dixit, pro quolibet remotiſsimo loco, Curios pro temperatis, Bacchinalia pro quolibet intemperantiæ genere. Idem.

Quàm ſi te Veneris commendet epiſtola Marti.

Venerem & Martem dixit pro amica & amatore. ſic Eclog.4.

Alter erit tum Typhis, & altera, quæ vehat Argo
Delectos Heroas, erunt etiam altera bella,

Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles.

Significat autem gubernatores, & naves, & bellatores, & hoſtilia oppida. Sic Agr. 2. *Hunc Capuæ Campano ſupercilio ac regio ſpiritu cùm videremus, Magios, Bloſſios mihi videbar videre, ac Jubellios.*

CAP. XI.

De Synecdoche integri.

Synecdoche totius eſt, quando ex toto pars ſignificatur: eſtque integri vel generis: integri, quando ex integro ſignificatur membrum. AEneid. 1.

Pabula guſtaſſent Troja, Xanthumque bibiſſent.

Hic intelligis & partem pabuli, & partem Xanthi fluvij, non tota pabula, non totum Xanthum. Eclog. 1.

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

1. Epiſt. 4. lib. *Res vides quomodo ſe habeat: Orbem terrarum diſtributis imperijs ardere bello.* Orbem pro globo, ſynecdoche eſt membri pro integro: & orbem pro parte orbis, eſt ſynecdoche contraria integri pro membro, id eſt, pro imperio Romano.

CAP. XII.

De Synecdoche generis.

Synecdoche generis eſt quando ex genere ſignificatur ſpecies. pro Mar. *Et certè in armis, militum virtus multùm iuuant.* Virtus pro fortitudine. Hic tropus 3. Tuſcul. explicatur. 2. Cat. *Sine dub perdidimus hominem, magnificéque vicimus.* Ho

mines

---

autem,
ac loci,
urbis, ac
tus pro
che, tecta
ta autem
notat &
puam lau

minem dixit pro Catilina. Verr. 3. *Ad quam ſpem tam perniciosum, tam importunum animal reſeruetur?* Animal pro beſtia dixit Orator. Nec tamen quidlibet hic audebis, vt dicas pro equo quadrupedem, ait Quintilianus. Sic Tydides, & Pelides, pro Diomede & Achille: ſic poëta pro Homero aut Virgilio, orator pro Demoſthene aut Tullio. Sic pluralis pro ſingulari. Ad Brutum: *Nos populo impoſuimus, & Oratores viſi ſumus.*

Allegoria hic etiam frequens eſt. Catilin. 1. *Exire ex urbe Conſul hoſtem iubet.* His generalibus verbis, *urbe, Conſul, hoſtem,* intelligis Roma, Tullius, Catilinam.

CAP. XIII.

De epilogo troporum.

Atque hæc de tropis: quorum ſi præſtantia & excellentia ſpectetur, longè princeps erit metaphora, ironia deinde ſuccedet, tertia erit metonymia, poſtrema, ſynecdoche. Vſus autem etiam frequentiſsimus eſt metaphoræ, deinde metonymiæ, tum ſynecdoches: rariſsimus ironiæ. Hanc autem inductionem, octo Ciceronis conſulares à Petro Ramo obſervatæ concluſerunt. At præcipuè tres ſpecies, metonymia, metaphora, ſynecdoche, ſæpe coniunguntur. In Piſon: *Vnus ille dies mihi quidem inſtar immortalitatis fuit, cùm Senatum egreſſum vidi, populumque Romanum vniuerſum, cùm ipſa Roma propè conuulſa ſedibus ſuis, ad complectendum conſeruatorem ſuum procedere viſa eſt: quæ me ita accepit, vt non modò omnium generum,* *ætatis, ordinum viri ac mulieres, omnis fortunæ ac loci, ſed etiam mœnia ipſa viderentur, & tecta urbis ac templa lætari.* Hic metonymiæ ſunt, ſenatus pro ſenatoribus, Roma pro Romanis: ſynecdoche, tecta pro ædificiis, mœnia pro vrbe: metaphoræ autem illæ, ex inanimatis & brutis rebus, animatæ & actuoſæ, *Procedere, accepit, lætari,* præcipuam laudem obtinent. Atq; hæc prima Rhetoricæ

B 3 elocuti

elocutionis ὀψοποιΐα, ϗ κομμωσις ſunt.

CAP. XIIII.

Quid figura, & quid figura dictionis.

Expoſitio in tropis primo genere elocutionis, ſequitur vt de figura ſecundo loco dicendum ſit. Figura eſt elocutio, qua orationis habitus à recta & ſimplici conſuetudine mutatur. Vt enim tropus, eſt ſingularum vocum: ſic figura, conjunctarum eſt: vtque vocum alia eſt propria, alia modificata: ſic orationum alia eſt recta, alia figurata. Illam Græci ἀσχημάτιστον, hanc ἐσχηματισμένην vocant. Itemque figuram, σχῆμα, id eſt habitum & geſtum quendam orationis. Nomen autem figuræ videtur ab hiſtrionum perſona & habitu ſumptum eſſe, qui varia orationis genera varijs veſtimenti figuris pronuntiabant. Artem verò figurarum videtur Tullius deſperaſſe, cùm tertio Oratorio numerum earum augeat, in Oratore autem minuat: denique in Topicis nominatim præcipiat, in re infinita vitioſum non eſſe prætermittere aliquid: vt cùm (ait) de ornamentis verborum ſententiarumq; præcipitur: res enim eſt infinitior. At huius infinitatem quam Tullius exiſtimat, genera & ſpecies, ſi non accuratiſſimè exprimere, certè lineamentis quibuſdam adumbrare licet. Figura igitur eſt dictionis aut ſententiæ.

Figura dictionis eſt figura, qua elocutio figuratur dictionibus aptè & jucundè inter ſeſe reſonantibus. Itaque figura dictionis nihil aliud eſt, quàm elocutionis harmonia quædam & numerus: quo vero nihil eſt cognatius noſtris animis: numero enim excitamur, & incendimus, & langueſcimus, & ad hilaritatem triſtitiamque deducimur. Rhetoricæ igitur μυροθήκιον, omneſque pigmentorum arculæ, hic præcipue explicantur: quibus non ſophiſtæ ſolùm

ad

UMI

ad ingenii oſtentationem, ſed oratores in ſeriis & gravibus cauſis vtiliter vſi ſunt. Figura dictionis eſt in ſonorum dimenſione vel repetitione.

CAP. XV.

De rhythmo.

Dimenſio eſt poetica vel oratoria. Poetica, quæ perpetuis certorum ſpatiorum legibus aſtringitur: & ferè in fabuloſis argumentis ad hominum mores imitandum & exprimendum. Hinc Tragœdia, Comœdia, & cætera poematis genera orta ſunt, in quibus περιπέτεια ϗ ἀναγνώρισις, varietas caſuum, & agnitio tandem inſperata, delectarent animos: ad eamque rem rhetorici cuiuſque ornamenti præcipua licentia eſt aſſumpta. Alioque ſi vera tractes, ſi ſeverior fueris: nihil habere poetæ niſi numerum videare. Sic Empedocles Ariſtoteli phyſiologus videtur, non poeta: neque quicquam habere commune cum Homero præter metrum. Ergo ſpecies elocutionis rhetoricæ, in tali argumento, licentia numero poetica dicitur, cuius voluptas præcipuè inſignis eſt, præcipuè γοητείαν illam Platonis, & incantationem manifeſto carmine continet: adeò vt hinc primùm homines capti, dicantur à fera agreſtique vita, ad civilem & humanum cultum traducti eſſe. Numerus poeticus eſt rhythmus aut metrum. Rhythmus eſt numerus poeticus certum ſyllabarum numerum certa clauſula terminatum continens. Sic enim conſtituendæ doctrinæ gratia nomen commune vſurpetur. Tales rhythmi naturales ſunt in omni natione atque gente: atque (vt loquitur Ariſtoteles)

ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων è naturali & ſponte fuſa compoſitione. Sic enim hodie Francorum, Italorum, Hiſpanorum, Germanorum, omniumq; omninò populorum rhythmi ſunt, ſine ulla longarum, vel brevium ſyllabarum dimenſione: & talia quondam in Græcia ante Homerum, & in Italia ante Andronicum poemata fuerunt. Talis enim videatur poeſis fuiſſe in illis, de quibus

Ennius (ſic quidem) verſibus,

— quos olim Fauni vateſque canebant.

Atq; hæc initia eſt poeticæ dimenſionis: & ſic Quinctil. ait rhythmum, aurium menſura & ſimilium decurrentium ſpatiorum obſeruatione eſſe generatum: mox in eo repertos eſſe pedes, eorumq; locis certis ordinatorum dimenſione facta eſſe metra: vt in veteris & Græciæ & Italiæ poëmatis quæ hodie leguntur, apparet, & in vernaculis linguis apparebit, ſi quando eruditionis vberiorum fructum maturæ ſint.

CAP. XVI.

De Metro.

Authores numeri metrici perveteres perhibentur: tametſi Ariſtoteles negat vllius poëtæ ante Homerum ſcripta extare: nec Romæ ante Ennium extitit quicquam latis dignum, quod iterum legatur, ait Cicero. Ergo hæc de rhythmo. Metrum eſt numerus poeticus, certos pedes & certis locis collocatos continens.

Pes, eſt dimenſio certis ſyllabarum temporibus definita: eſtq; biſyllabus aut triſyllabus: & vterq; ſimplex aut mixtus. Biſyllabus ſimplex eſt, ſpondæus ex duabus longis, vt muſæ: aut Pyrrhichius, è duabus brevibus, vt deus. Mixtus autem eſt iambus è brevi & longa, vt deos: aut Choreus, è longa & brevi, vt ſumus. Triſyllabus ſimplex, eſt Moloſſus è tribus longis, vt Rōmānōs: aut Trochæus è tribus brevibus, vt legite. Mixtus verò conſtat è duabus ſyllabis deinceps ſimilibus aut diſsimilibus. Dearum ſyllabarum, ſimilium pedes ſunt bis bini. Dactylus, è longa & duabus brevibus, vt Tĭtyrĕ, contrà Anapæſtus, è duabus brevibus, & longa, vt ſĭlvĭōs: Bacchius. è brevi, & duabus longis, vt ăbōnas: contra Palimbacchius, è duabus longis & brevi, vt cāntārĕ, Miſti autem è diſsimilibus continuis duo ſunt. Creticus, è longa, brevi, longa, vt jūdĭcēs: contra Amphibrachus, è brevi, longa, brevi, vt [illegible] Ergo hæc de pedibus quorum dimenſione metrum componitur: in quo vocalis, & m, & vtraque, ſi ſit vltima præcedentis dictionis, eliditur, quando dictio ſequens incipit à vocali: & vltima habetur pro indifferenti, vt in illo Virgilij verſu:

Multùm ille, & terris jactatus & alto.

Hic e in *ille* item um in *multum* eliditur. Genera ejus multa ſunt: numerus enim poteſt infinitis penè modis in continuatione vocabulorum variari & conformari. Summa autem duo ſunt, ſimplex & compoſitum. Simplex conſtat è duobus tantùm pedibus, quale eſt Adonium, conſtans è dactylo & ſpondæo, vt,

Terruit vrbem.

Carmen compoſitum eſt, quod conſtat è pluribus, quàm duobus pedibus: vt tetrametrum & polymetrum: nam trimetrum inſigne nullum eſt, tetrametrum eſt, Aſclepiadeum, è moloſſo, anapæſto, duobus dactylis, vt:

Mecænas atavis edite regibus.

Polymetrum eſt pentametrum, vel hexametrum. Pentametra ſunt, Phalæcium & Sapphicum & Elegium. Phalæcium è ſpondæo, dactylo, choreis tribus, vt:

Paſſer, deliciæ meæ puellæ.

Sapphicum conſtat è choreo, ſpondæo, dactylo, choreis duobus: vbi obſeruandum eſt, vt quum ter dictum fuerit, ei carmen Adonicum addatur, vt:

Iam ſatis terris niuis, atque diræ
Grandinis miſit pater, & rubente
Dextera ſacras iaculatus arces,
Terruit urbem.

Elegum conſtat duobus primis locis dactylo vel ſpondæo: tertio, ſpondæo, cum [illegible] duobus, vt:

Victurus genium debet habere liber.

Hexametrum epicum præcipuè celebratur, conſtans quatuor primis locis è ſpondæo vel dactylo, quinto, dactylo tantùm, & ſexto, ſpondæo, vt :

Arma virumque cano, Trojæ qui primus ab oris.

Verùm pentametrum ab epico nunquam ſeparatur: quamvis epicum ab eo ſeparetur:

Neſcio quid plus eſt, quod donat ſecula chartis.
Victurus genium debet habere liber.

Reliquorum generum exempla ex poetis animadverti poſſunt, qui propè infinitos & innumerabiles concentus orationis invenerunt. Neque tamen ſic omnes numerorum varietates complexi ſunt, quin plures inveniri poſſint.

CAP. XVII.

De numeri oratorij origine & laude.

Numerus poeticus expoſitus eſt. Oratorius, eſt numerus quidem non incertus, ſed tamen & poetico, & ſibi ipſi perpetuò diſſimilis. Natus autem eſt ex illo poetico, cujus voluptatem rhetores imitati ſunt, cum hic animadvertiſſent poetas quidem populo placere, in oratoribus autē genus αρρυθμον & incompoſitum cum ſeveritate audiri. Numerum igitur quendam rhythmicis quidem & metricis legibus ſolutum, ſed tamen numerum in proſa adhibuerunt: cuius inveniendi princeps Thraſymachus fuit ſed ejus omnia nimis erant ſcripta numeroſè. Deinde Gorgiam ferunt in huius numeri affectatione immodicum fuiſſe, & his ipſis feſtivitatibus intemperantius abuſum. Iſocrates autem, Gorgiæ iam ſenis auditor,

ditor, vtrumq; moderatione ſuperavit. Ergò numerus ille poeticus hunc alterum oratoris numerum genuit in Græcia maturiùs, annis propè quadringentis tardiùs in Italia. Oratorij autem numeri gratiâ, hyperbaton, id eſt longior verbi tranſgreſsio, permittitur. Fit enim (ait Fabius) ſæpiſsimè aſpera, & dura, & diſſoluta, & hians oratio, ſi ad neceſsitatem ordinis verba redigantur: & vt quodque oritur, ita proximis etiam, ſi vinciri non poteſt, alligetur. Differenda igitur quædam & præſumenda: atq; vt in ſtructuris lapidum impolitorum, loco quo convenit, quidque ponendum: non enim recidere ea, nec polire poſſumus, quæ coagmentata ſe magis jungant: ſed his vtendum qualia ſunt, eligendæque ſedes: nec aliud poteſt facere ſermonem numeroſum, quàm opportuna ordinis mutatio. Numerus oratorius rhythmi nil admodum habet, niſi fortè in quadam repetitione, de qua ſuo loco: totus eſt in obſervatione pedum: quem Tullius tanti fecit vt affirmet conciones ſæpe exclamaſſe, cùm verba aptè cecidiſſent. Hunc igitur numerum adhibere neceſſe eſt, ſi ornatè velis dicere, non ſolùm (quod ait Ariſtoteles & Theophraſtus) ne infinitè feratur, vt flumen, oratio: verumetiam vt multò majorem vim habeat. Neque verò (ait Fabius) Demoſthenes fulmina tantopere vibraſſe diceretur, niſi numeris contorta ferrentur. Atque ideo (ait Tullius) vt Athletas, nec multò ſecus gladiatores videmus, nihil nec vitando facere cautè, nec petendo vehementer, in quo non motus hic habeat palæſtram quandam, vt quidquid in his rebus fiat vtiliter ad pugnam, idem ad aſpectum etiam ſit venuſtum: ſic oratio nec pla gam gravem facit, niſi petitio fuerit apta: nec ſatis molè declinat impetum, niſi etiam in cedendo quid deceat, intelligit. Itaque qualis eorum motus, quos ἀπαλαιστρους Græci vocant, talis horum videtur oratio, qui non claudunt numeris ſententias.

CAP. XVIII.

De numeri oratorij obſervatione.

Hæc Tulliana eſt oratorij in pedibus numeri commendatio:

mendatio: quæ nobis multo etiã gratior, quàm authori ipſi eſſe debeat: qui ſcholaſticis rhetorum cõmentis inductus, artem longè difficillimam hic eſſe credidit, quam ipſius viginti præſtantiſſimæ orationes, P. Rami diligentia obſervatæ, facillimam eſſe docuerunt: tantò naturam atque vſum arte præſtantiorem orator habuit. Vnica enim conſideratio hic eſt, vt proſæ numerus ſit non ſolùm poëtici numeri (quod generaliter præceptum eſt) ſed etiam ſui ipſe diſſimilis. In proſa itaq; verſum fugito: citare tamen licet aliunde, authoritatis aut voluptatis gratia: vt Tullius præſertim ſenex, Athenienſium philoſophorum exemplo adductus (vt ait Tuſcul. 2. de ſeſe) frequenter citauit: hoc eſt primum. Deinde principium vel exitum carminis, ne principium vel exitum proſæ facito. Principiorum verò cura minor: mediorum autem alioqui nulla eſt magnopere obſeruatio. In clauſula verò maximè perfectio atq; abſolutio iudicatur: quæ quoniam vehementius apparet & intelligitur, varianda eſt maximè, ne aut animorum iudicio repudietur aut aurium ſatietate: nec tamen ſenis è fine ſyllabis retrorſum longius obſeruatio procedet, biſyllabis tantùm pedibus definiri poteſt. Numerum igitur eundem in clauſula ne continuato, ſed variè diſſimiliterque temperato, neque quidquam nimium vel operosè, vel curiosè: artem oratoriã è pedibus numeri totam comprehenderis. Id enim illa viginti orationum inductio,

& animaduerſio, id eſt, viſus, eloquentiæ præſtantiſſimus artifex & magiſter, perſuaſit. Ex longis omnibus clauſula tardior & rarior eſt: vt, *Et ſpinis reſperſa*, tres ſpondæi ſunt. Rariſsima ex omnibus breuibus. At ex temperatione longarum & breuium frequentior. Res tota è Ciceronis in Oratore loco declaratur. Stante Cicerone C. Carbo, C. filius Trib. pleb. in concione dixit his verbis: *O Marce Druſe: patrem appello.* Hæc quidem duo binis pedibus inciſa: in priore eſt dichoreus: in poſteriore, ferè omnes longæ. Deinde membratim: *Tu dicere ſolebas ſacram eſſe Rempublicam.* Hæc duo membra, ternis pedibus variata: in priore ſunt choreus, pyrrichius, ſpondæus: in poſteriore choreus, ræus, ſpondæus, jambus. *Quicumque eam violaſſet, ab omnibus ei pœnas eſſe perſolutas.* Hîc tres chorei continuati: nihil enim ad rem, extrema illa longa ſit, an brevis, vt Tullius etiam nominatim profitetur. *Deinde, Patris dictum ſapiens, temeritas filÿ comprobavit.* Hîc jambum ſequitur dichoreus. Quo talis clamor concionis eſt excitatus, vt admirabile eſſet. Quære, nonne id numerus effecerit. Verborum ordinem immutato, & fac ſic, *Comprobavit filÿ temeritas*: jam nihil erit. Hîc dichorei numerus, Ciceroni gratiſſimus fuit, & in clauſulis admodum frequentatus: vt in vna pro Pompeio oratione, centies decies & quater adhibitus ſit. In Corneliana. 2. *O callidos homines!* dichoreus eſt & jambus. *O rem excogitatam!* ſpondæus & dichoreus. *O ingenia metuenda!* duo pyrrichÿ & choreus. pro Milone: *neque auxilium modò defenſioni meæ, verumetiam ſilentium pollicentur*, jambus & chorei duo. Denique varietas ejuſmodi ſemper eſſe debuerit, ne ſimilitudine artificium numeri deprehendatur: nimiùm enim inſidiarum ad capiendas aures adhiberi videretur: totumq́; fieret invidioſum, Lucilianùmque illud audiretur,

Quàm lepidè lexeis! compoſtæ ut teſſerulæ omnes,
Arte, pavimento atque emblemate vermiculato.

Ergò hæc de oratorio pedum numero: in quo tamen literarum bonitas præſtantior per ſeſe videtur atque excellentior, quàm ipſa ſyllabarum menſura: vt Ciceronis non ſolùm exemplo, ſed etiam judicio percipi poteſt. *Quantum autem ſit* (ait idem) *aptè dicere, experiri licet, ſi aut compoſiti oratoris benè ſtructam collocationem diſſolvas, permutatio-*

breui
Oratore
C. filius
Mar
o bisis
poſteri-
m: *Tu*
re duo
re ſunt
re cho-
reum,

---

re verberium. *Corrumpatur enim res tota: ut & hæc noſtra in Corneliana, & deinceps omnia.* Neque me diuitiæ movent, quibus omnes Aphricanos & Lælios multi venalitij mercatoréſque ſuperarunt. *Immutata paulùm, ut ſit*, multi ſuperarunt mercatores, venalitiique, *perierit tota res, & quæ ſequuntur*. Neque veſtis, aut cælatum aurum, & et argentum quo noſtros veteres Marcellos Maximoſq; multi Eunuchi è Syria Egyptoq; vicerunt. *Verba permuta, ſic ut ſit.* Vicerunt Eunuchi è Syria Egyptoq;.

Adde tertium, Neque verò ornamenta iſta villarum quibus Lucium Paulum, & L. Mummium, qui rebus his vrbem Italiamq́; omnem refercerunt, ab aliquo video perfacilè Deliaco aut Syro potuiſſe ſuperari. *Fac ita*, Potuiſſe ſuperari ab aliquo Syro aut Deliaco: *videſne vt ordine verborum paulùm commutato, iiſdem verbis ſtante ſententia, ad nihilum omnia recidant, cùm ſint ex aptis diſſoluta? Aut ſi alicuius inconditi arripias diſſipatam aliquam ſententiam, eamque ordine verborum paulùm commutato, in quadrum redigas, efficiatur aptum illud, quod fuerit antea diffluens ac ſolutum. Age, ſume de Graccho apud Cenſores illud.* Abeſſe non poteſt, quin ejuſdem hominis ſit probos improbare, qui improbos probet. *Quantò aptiùs ſi ita dixiſſet.* Quin eiuſdem hominis ſit, qui improbos probet, probos improbare?

Sic Tullius de quaternis clauſulis ad aurium (quarũ ſuperbiſſimum & faſtidioſiſſimũ in hac tota quæſtione judicium profitetur) normam examinavit. Iudicium autem ipſum laudo & approbo: cauſſam iudicij lõgè aliam ſtatuo. Clauſula *[illegible]*, non pl Tullio: neque mihi placet, quia finis eſt epici carminis. At clauſulæ *Syria Ægiptoque*, è breui, longis quatuor, breui. Deinde *Syro aut Deliaco*, è ſpondæo, & (ſi vltima ſit indifferens) dichoreo. Denique, *Qui improbos probem*, è palimbacchio & dactylo. Cur (inquam) hæ clauſulæ tres, (ſi pedum numerus ſpectetur) ingratæ ſint, cùm vltima in choreum, penultima in dichoreum, pedes Ciceroni ipſi gratiſſimos, cadant: cur denique prima temperatior è bacchio & palymbacchio, quàm laudata illa, *Ægyptoque vicerunt*, è longis quinque, vnica breui: cur (inquam) hæc clauſula pedum numero ſit ingratior, cauſam afferre Tullius nullam poſſet, quin totam pedum doctrinam antè retexeret. Quare numeri illius gratia non ſolùm ducitur è pedibus ſyllabarum, ſed è ſonis literarum, quæ vel grandiores vel magis confertæ in clauſula reſonant. Neque verò clauſula id efficit: nam (*probet*) tam verbum eſt, quàm (*improbare*.) Quamobrem in tota oratione numeri laude, quæ permagna eſt, literarum ſoni primas cõtinebunt.

CAP. XIX.

CAP. XIX.

De Epizeuxi.

Figura dictionis in dimenſione ſoni, ejuſmodi eſt: ſequitur quæ eſt in ſoni repetitione: & quidem ſimilis aut diſſimilis. Similis continuè vel disjunctè. Continuè, in eadem ſententia, vel in diverſis. In eadem ſententia appellatur Epizeuxis: quando nempe ſonus idem continuè iteratur in eadem ſententia. De reſponſ. Aruſp. *Hic P. ille Scipio natus mihi videtur ad interitum exitiumque Carthaginis, qui illam à multis imperatoribus obſeſſam, oppugnatam, labefactatam, penè captam, aliquando quaſi fatali eventu ſolus everti: Sic Titus Annius ad illam peſtem comprimendam, extinguendam, funditùs delendam natus eſſe videtur, & quaſi divino munere donatus Reipublicæ.* Hic ſolùm numerus, non vox iteratur: In ſequentibus voces iterantur. Verr. 7. *Crux, crux (inquam) infelici & miſero.* Terent. And. *O Myſis, Myſis!* Item pro Ligario: *Si in hac tanta tua fortuna lenitas tanta non eſſet, quantam per te, per te (inquam) obtines (intelligo quid loquar) acerbiſſimo luctu redundaret iſta victoria.* Pro Milone: *Occidi, occidi, non Spurium Melium, qui annona levanda, jacturiſque rei familiaris, quia nimis plebem amplecti putabatur, in ſuſpicionem incidit regni appetendi.* Virg. Eclog. 5.

Ipſa ſonant arbuſta, Deus, Deus ille, Menalca,
Sis bonus ô felixque tuis.—

gratio,
totum
numeri
ſyllaba-
tes vel
e verbi
um eſt,
oratorij
m ſuai

XIX.

Interdum parentheſis interponitur; rès tamẽ eòdem recidit, quia, tanquam parentheſis non ſit, geminatio illa continuatur. Phil. 2. *Haſta poſita pro æde Jovis Statoris, bona (miſerum me, conſumptis enim lachrymis, tamen infixus animo hæret dolor) bona(inquam) Cn. Pompeij Magni, voci acerbiſſimæ ſubjecta præconis.* Pro Marcell. *At verò ista gloria, C. Cæſar, quam paulo ante es adeptus, ſocium habes neminem: totum hoc, quantumcunque eſt (quod certè maximum eſt) totum eſt, (inquam)*

tuum

tum. Repetitio continua ejuſdem ſoni in diverſis ſententiis eſt anadiploſis vel climax.

CAP. XX.

De Anadiploſi.

Anadiploſis reduplicatio eſt, quando idem ſonus repetitur in fine præcedentis & principio ſequentis ſententiæ. Virg.

Pierides, vos hæc facietis maxima Gallo,
Gallo, cuius amor tantum mihi creſcit in horas.

Hæc figura ter iteratur, & eodem verbo Catil. 1. *Hic tamen vivit: vivit! imò verò etiam in Senatum venit.* Item, *Vivis, & vivis, non ad deponendam, ſed ad confirmandam audaciam*. Item: *Quamdiu quiſquam erit, qui te defendere audeat, vives, & vives ita, ut nunc vivis.*

CAP. XXI.

De Climace.

Climax, gradatio, eſt anadiploſis compluribus gradibus continuata. Itaque genere eadem eſt. Ovid. 3. Faſt.

Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupita.

Pro Mil. *Nec verò ſe populo ſolùm, ſed ſenatui commiſit: nec Senatui modò ſed etiam publicis præſidiis & armis: neque his tantùm, ſed eius poteſtati, cui Senatus totam Remp. commiſit.* Eclog. 2.

Torva leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam.

Florentem cytiſum ſequitur laſciua capella.

Pro Sex. Roſcio Amerino. *In urbe luxuries creatur : ex luxuria exiſtat auaritia neceſſe eſt : ex auaritia erumpat audacia, unde omnia ſcelera & maleficia gignuntur.* Author ad Heren. *Nam quæ reliqua ſpes libertatis manet, ſi illis & quod libet, licet : & quod licet, poſſunt : & quod poſſunt, audent: & quod audent, faciunt : & quod faciunt, vobis moleſtum non eſt.*

CAP. XXII.

De Anaphora.

Anaphora ſeu relatio eſt, quando ſonus idem iteratur in principiis ſententiarum. Agra. 2. *Tamenne vexari Rempublicam, contemni maieſtatem populi Romani, deludi voſmetipſos diutius à Tribuno plebis patiemini?* Agra. 1. *Sollicitam mihi ciuitatem ſuſpicione, ſuſpenſam metu, perturbatam veſtris legibus, & concionibus, & ſeditionibus tradidiſtis.* Catil. 1. *Nihilne te nocturnum præſidium palatii, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil conſenſus bonorum omnium, nihil hic munitiſſimus habendi Senatus locus, nihil horum ora vultuſque mouerunt?*

Te dulcis coniux, te ſolo in littore ſecum,
Te veniente die, te decedente canebat.

[illegible]

Pro Ameri. *Accuſant ij, qui in fortunas huius inuaſerunt: cauſam dicit is, cui nihil præter calamitatem reliquerunt. Accuſant ij, quibus occidi patrem Sexti Roſcij bono fuit: cauſam dicit is, cui non modò luctum mors patris attulit, verùm etiam egeſtatem. Accuſant ij, qui hunc ipſum ſummopere iugulare cupierunt: cauſam dicit is, qui etiam ad hoc iudicium cum præſidio venit, ne hic ibidem ante oculos veſtros trucidaretur. Denique accuſant ij, quos populus poſcit: cauſam dicit is, qui unus relictus ex nefaria illorum cæde reſtat.* Eclog. 2.

Pon

Pan primus calamos cera coniungere plures
Inſtituit: Pan curat oues ouiumque magiſtros.

CAP. XXIII.

De Epiſtrophe.

Epiſtrophe ſeu conuerſio eſt numerus, quo ſimilis ſonus in clauſulis iteratur. Hic autem rhythmus quidam oratorius perſæpe reſonat in membris paribus, quæ idcirco iam olim πάρισα καὶ ἰσόκωλα nominata ſunt, addita ſunt etiam ἀντίθετα & ὁμοιόπτωτα: quæ quamuis inſint, nihil tamen ad orbem concinnitatis huius (vt Cicero appellat) efficiunt: ſed totum efficitur ſimiliter deſinentium ἐπιστροφῇ & conuerſione: quæ ideo ὁμοιοτέλευτα dicuntur. Pro Pompeio: *Vt eius voluntatibus non modò ciues aſſenſerint, ſocij obtemperarint, hoſtes obedierint, ſed etiā venti tempeſtateſq; obſecundarint.* Hîc tria priora mēbra ferè ſenaria ſunt, poſtremum eſt lon[illegible]. Neq; æqualitatis ſimilitudo ſic exigenda eſt. Agrar. 1. *Vt veſter honos ad mei temporis diem petitus, non ad alienæ petitionis occaſionem interceptus, nec diuturnis precibus efflagitatus, ſed dignitate impetratus eſſe videatur.* Sed à Ciceroue ipſo poſitum tam concioni orbis exemplum expendamus: Pro Mil. *Eſt enim hæc, iudices, non ſcripta, ſed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verùm ex ipſa natura arripuimus, hauſimus, expreſſimus: ad quam [illegible] inſtituti, ſed imbuti ſumus.* Hic quater bini [illegible] verſus, æqualibus ſere interſpirationibus interpuncti reſonant: duo primi ternarij (*non ſcripta, ſed nata*) duo ſequentes pluſquam duodenarij: duo ſequentes iterum ternarij, poſtremi quaternarij. Sed in propoſitis exemplis ſonus tantùm ſeruatur, non etiam dictio: in ſequentibus autem dictio ipſa iteratur. Philip. 2. *Doletis tres exercitus populi Rom. eſſe interfectos? interfecit Antonius. Deſideratis clariſſimos ciues? eos quoque eripuit Antonius. Authoritas huius ordinis*

ordinis afflicta eſt? afflixit Antonius. Martial. lib. 2.

Capto tuam (pudet heu) ſed capto Maxime, cœnam:
Tu captas alias: iam ſumus ergo pares.
Mane ſalutatum venio: tu diceris iſſe
Ante ſalutatum: iam ſumus ergo pares.
Sum comes ipſe tuus, tumidique ante ambulo regis;
Tu comes alterius: iam ſumus ergo pares.

Vtraque autem figura, tum anaphora, tum epiſtrophe hic comprehenditur.

Symploce complexio dicitur, cùm idem ſonus in principiis & clauſulis iteratur. Agr. 1. *Spem improbis oſtendiſtis, timorem bonis iniecistis, fidem de foro, dignitatem de Repub. ſuſtuliſtis.* Agra. 2. *Quis legem tulit? Rullus. Quis maiorem populi partem ſuffragijs privavit? Rullus. Quis comitijs præfuit? idem Rullus.* Pro Milo. *Quis eos poſtulavit? Appius. Quis produxit? Appius.*

CAP. XXIIII.

De Epanalepſi.

Ergo repetitiones hæ ſunt in eodem loco: ſequentes duæ ſunt miſto loco, Epanalepſis & Epanodos. Epanalepſis ſeu reſumptio, eſt qua idem ſonus in principio & clauſula repetitur. Verr. 4. *Saluti enim eorum potius conſulam, quam voluntati.* Phil. 1. *Illa erit vita, illa ſecunda fortuna, libertate eſſe parem cum cæteris, principem dignitate* AEneid. 1.

Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa.

Verr. 7. *Multi & graves dolores inventi, parentibus & propinquis multi.* Martial.

Phoſphore redde diem: quid gaudia noſtra moraris?

Caeſare venturo, Phoſphore, redde diem. Catilin. 1. *Viuis, & viuis non ad deponendam, ſed ad confirmandam audaciam.*

CAP. XXV.

De Epanodo.

Epanodos ſeu regreſſio eſt, qua ſonus in principio & medio, vel in medio & fine iteratur. Verr. 3. *Habeat honorem ut proditori, non ut amico fidem.* Pro Planc. *Gratiam qui refert, habet: & qui habet, in eo quod habet, refert.* Pro Caecinna: *Quia res indigna ſit, ideò turpem exiſtimationem ſequi: quia turpis exiſtimatio ſequitur, ideò rem indignam non iudicari.* Eclog. 8.

— crudelis tu quoque mater:
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer, crudelis tu quoque mater.

Cicero. *Veſtrum iam hic factum deprehenditur P. C. non meum: at pulcherrimum quidem factum, verùm, ut dixi, non meum, ſed veſtrum.*

CAP. XXVI.

De Paranomaſia.

Figuræ dictionis in repetitione ſonorum ſimilium ſic habent: in repetitione ſonorum leniter diſſimilium duæ ſequuntur, Paranomaſia & Polyptoton. Paranomaſia vel adnominatio eſt cùm dictionis literæ aut ſyllabæ alicuius commutatione, ſignificatio quoque commutatur. Verr. 2. *Nam ut apertus in corripiendis pecuniis, ſic in ſpe corrumpendi judicij.* Pro Amer. *Tametſi non modò iſta quærendi ratio, ſed etiam cognoſcendi conſuetudo de medio*

medio ſublata eſt. Catil. 1. *Vt non emiſſus, ex urbe, ſed immiſſus in urbem eſſe videatur.* Ibidem: *Hanc Reip. peſtem paulisper reprimi, non in perpetuum comprimi poſſe.* Tale eſt illud Quintiliani, *Emit morte immortalitatem.* Item, *Neminem poſſe alteri dare matrimonium, niſi penes quem ſit patrimonium.* Martialis hinc joci materiam arripuit:

Litigat & podagra Diodorus, Flacce, laborat:
Sed nil patrono porrigit, hæc chiragra eſt.

Inde etiam illud eſt Catonis, qui cùm quidam dixiſſet: *Eamus deambulatum;* & ille reſpondiſſet: *Quid opus eſt de? Imò verò* (ait Cato) *quid opus eſt te?*

CAP. XXVII.

De Polyptoto.

Polyptoton eſt, cùm ejuſdem originis variis caſibus voces inter ſe conſonant. Pro Cæl. *Ipſius autem veneni quæ ratio fingitur? ubi quæſitum eſt? quo pacto? cui? quo in loco traditum?* Aeneid. 4.

Littora littoribus contraria, fluctibus undas
Imprecor, arma armis —

7.Ver. *Certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reſervetur.* D: reſponſ. *Homines ſe propter pecuniam judicio liberarunt, hominibus injuria ſua ſemper dolori non fuit: homines ibi arma, alij ignem, alij pō 9 in illam iactationem crucem dederunt hominum beneficia prorſus concedo tibi.* AEneid. 5.

Hunc morem, hos curſus, atque hæc certamina
primus
Aſcanius, Longam muris cùm cingeret Albam,
Rettulit. —

Et apud Quintilian. *Non vt calcem teras: ſed vt tritam, calc.*

CAP.

CAP. XXVIII.

Quid figura ſententiæ, & quæ vis ipſius.

Figura dictionis ejuſmodi eſt. Figura ſententiæ, eſt figura quæ totam ſententiam aliquo animi motu afficit. Virilem autem quandam dignitatem præ ſuperiorum molli & delicata venuſtate obtinet: ut illic color & ſanguis orationis, hîc nervi thoríque eſſe videantur. *Itáque* (ait in Bruto Tullius) *quia ſententiarum ornamentis & conformationibus præſtat Demoſthenes, idcircò à doctis, oratorum eſt princeps judicatus.* Et rurſus in Oratore idem confirmat: *Sententiarum figuris* (ait) *quia frequentiſſimè Demoſthenes utitur, ſunt qui putant ejus eloquentiam maximè eſſe laudabilem. Et verò nullus ferè ab eo locus ſine quadam conformatione ſententiæ educitur. Nec aliud quidquam eſt dicere, niſi omnes, aut certè pleráſque aliqua ſpecie illuminare ſententias.* Sic igitur Tullius elocutionis principatum huic poſtremo ornamentorum generi attribuit, publico de laudibus ſummi oratoris judicio. Et certè nullis acrioribus incendiis fulmina illa Demoſthenis, quæ dicuntur, accendi potuerunt: nec ullis flectendorum animorum machinis elocutio violentior eſſe poteſt. Hîc enim γοητεια ϗ ψυχαγωγια elocutionis ſumma eſt. Denique ut ſuperior illa & troporum, & in verbis figurarum elocutio, ad dicendum & delectandum multùm valeat: hæc etiam (quod in dicendo caput eſt) ad movendum & pervincendum plurimùm valebit, reprehenſaque ideò à nonnullis Romanorum oratorum Atticis in Cicerone: quem (quòd ejus altior & ardentior eſſet oratio) furere & bacchari arbitrarentur. Sed uſus artis & ſumma in civitatibus utilitas eam calumniam refutavit.

Figura ſententiæ, eſt in logiſmo aut dialogiſmo. Logiſmus eſt, quando ſine collocutione ſententia figuratur: eſtque Exclamatio, & ſuiipſius Revocatio, Apoſtrophe, & Proſopopœia.

CAP.

CAP. XXIX.

De Exclamatione.

Exclamatio eſt figura in logiſmo, per adverbium exclamandi expreſſum vel intellectum, magnum prorſus animi commovendi inſtrumentum, & quidem affectuum variorum: modo admirationis. *O clementiam admirabilem, atque omni laude, prædicatione, literis monumentiſque decorandam!* Modò deſperationis: Pro Mil. *O fruſtra mei ſuſcepti labores! ô ſpes fallaces! ô cogitationes inanes meæ!* Modo optationis. Ovid. Epiſt. 1.

O utinam tunc cùm Lacedæmona claſſe petebat,
Obrutus inſanis eſſet adulter aquis.

Pro Pomp. *Utinam, Quirites, virorum fortium atque innocentium tantam copiam haberetis, ut hæc deliberatio vobis difficilis eſſet, quemnam potiſſimùm tantis rebus ac tanto bello præficiendum putaretis.* Modò indignationis: In Piſ. *O ſcelus! ô peſtis ô labes!* Modò irriſionis, ut ibidem: *O ſtultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos! O amentem Paulum! ruſticum Marium!* Pro, adhibetur ſæpè ad obteſtationem, ut in Andr.

Prô Deûm atque hominum fidem! quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?

En, aliquando triſte quid, & miſerabile præ ſe fert. Eclog. 1.

Impius hæc tam culta novalia miles habebit!
Barbarus has ſegetes! en quò diſcordia cives
Perduxit miſeros! his queis conſevimus agros!

Heu & Eheu, ſunt commiſerationis, 1. Offic. *O domus antiqua, heu quàm diſpari domino dominaris!* Aeneid. 1.

Ita

— tu nunc Carthaginis altæ
Fundamenta locas, pulchramque uxorius urbem
Extruis? heu regni, rerúmque oblite tuarum!

Eclog.2.

Eheu quid volui miſero mihi! floribus Auſtrum
Perditus, & liquidis immiſi fontibus apros.
Quem fugis, ah demens!

Aliquando exclamatio eſt deprecationis & imprecationis: in Heaut.

Vt te quidem Dij Deæque omnes, quantum eſt, Syre,
Cum iſtoc invento, cumque incepto perduint.

Æneid.2.

At tibi pro ſcelere, exclamat, pro talibus auſis,
Dij (ſi qua eſt cœlo pietas, quæ talia curet)
Perſolvant grates dignas!

Pro Dejotaro: *Dij te perdant, fugitive! ita non modò nequam & improbus, ſed fatuus & amens es.* Epiphonema quoque ſpecies eſt exclamationis, quæ ad finem rei narratæ & explicatæ addi ſolet: vt cùm Virgilius expoſuit omnes cauſas, quibus Iuno Romanos perſequebatur, tandem acclamat, Æneid.1.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Licentia, etiam παρρησια quæ Græcis dicitur, exclamatio quædam videtur. Pro Sylla: *Adeſte omnes animis, qui adeſtis corporibus: erigite mentes aureſque veſtras, & me de inuidioſis rebus (vt ille putat) dicentem attendite. Ego Conſul, cùm exercitus perditorum ciuium clandeſtino ſcelere conflatus, crudeliſſimum & luctuoſiſſimum exitium comparaſſet, cùm ad occaſum interitũque Reip. Catilina in caſtris: in his autẽ templis atque tectis, dux Lentulus eſſet conſtitutus, meis cõſilijs, meis laboribus, mei capitis periculis,* *ſine tumultu, ſine delectu, ſine armis, ſine exercitu quinque hominibus comprehenſis atque confeſſis, incenſione urbem, internecione cives, vaſtitate Italiam, interitu Rempub. liberavi. Ego vitam omnium civium, ſtatum orbis terræ, urbem denique hanc, ſedem omnium noſtrum, arcem regum ac nationum exterarum, lumen gentium, domicilium imperij, quinque hominum perditorum atque amentium pœna redemi. An me exiſtimaſti hæc iniuratum in iudicio non eſſe dicturum, quæ iuratus in maxima concione dixiſſem?* Sed Quintillianus hic nullam figuram putat, niſi quatenus ſub hac libertate quædam lateat adulatio. Pro Ligar. *Vide quàm non reformidem, vide quanta lux liberalitatis & ſapientiæ tuæ mihi apud te dicenti oboriatur. Quantum potero, voce contendam, ut hoc populus Romanus exaudiat. Suſcepto bello, Cæſar, geſto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, iudicio meo ac voluntate ad ea arma profectus ſum, quæ erant contra te. Apud quem igitur hoc dic? nempe apud eum, qui cùm hoc ſciret, tamen me antequam vidis, Reipubl. reddidit.* In hac licentia (ait Quintil.) Orator non ſolùm ad utilitatem Ligarij reſpexit, ſed magis laudare victoris clementiam non potuit. Quamobrem exclamatio una magnas prorſus vires habet.

CAP. XXX.

De Epanorthoſi.

icitur,
Adeſſe
mentes
rui ille
er citus
s, cru-
raſſet,
ſtris in
r conſti-
iculis,
ſine

REvocatio ſui-ipſius eſt, quando revocatur quidpiam: & eſt ardoris in exclamatione prorupti veluti refrigeratio & moderatio: eſtque Epanorthoſis aut Apoſiopeſis. Epanorthoſis correctio eſt, quando antecedens aliquid revocatur. Epiſt. 1. *Erat hoc mihi dolendum: ſed multò magis illud, quod inimicorum meorum: meorum autem? imò verò legum, judiciorum, otij, patriæ, bonorumque omnium ſic amplexabantur, ſic in manibus habebant, ſic fovebant, ſic me præſente oſculabantur.* Terent. Heaut.

—Filium unicum adoleſcentulum
Habeo, ah! quid dixi habere me? imò habui, Chreme:
Nunc habeam nec ne, incertum eſt.—

Hic igitur præteritum aliquid & dictum revocatur. Pro Ligar. *Sed nimis urgeo, commoveri videtur adoleſcens.* Pro Cæl. *Sed quid ego ita gravem perſonam induxi?* Pro Milo. *Sed finis ſit: neque enim præ lachrymis loqui poſſum: & hic ſe lachrimis defendi vetat.* Hic curſus orationis antecedens revocatur, & quaſi pœnitentia facti ſignificatur. Ad Brut. *Sed neſcio quo pacto ad præcipiendi rationem delapſa eſt oratio mea, cùm id mihi propoſitum initio non fuiſſet.*

CAP. XXXI.

De Apoſiopeſi.

APoſiopeſis reticentia eſt, qua ſententiæ inchoatæ curſus ita revocatur, ut inde pars ejus aliqua deinceps non dicta, intelligatur. Pro Milone. *An ille hujus legis, quam Clodius à ſe inventam gloriatus eſt, mentionem facere auſus eſſet vivo Milone, ne dicam Conſule? de noſtrum enim omnium: non audeo totum dicere.* Æneid. 1.

Jam cœlum terramque meo ſine numine venti
Miſcere, & tantas audetis tollere moles?
Quos ego: ſed motos præſtat componere fluctus.

Logiſmus exclamationis & revocationis ita eſt: ſequitur qui eſt in Apoſtrophe aut Proſopopœia.

CAP. XXXII.

De Apoſtrophe.

APoſtrophe aversio eſt, quando oratio ad aliquam personam convertitur, quàm inſtituta oratio requirit. Figura non multùm cedens elationis gene-

re

ei exclamationi, & perſæpe cum ea conjungitur. Sed Apoſtrophe ex conditione perſonarum variè diſtingui poteſt: aliàs enim ad humanam perſonam fit aversio: ut cùm illud Ciceronis directè dictum ſit pro Muræna: *Negat fuiſſe rectum Cato, me Conſulem, & legis ambitus latorem, & tam ſeverè geſto conſulatu cauſam L. Murenæ attingere: cujus reprehenſio me vehementer movet, non ſolùm ut vobis (judices) quibus maximè debeo, verùm etiam ut ipſi Catoni, graviſſimo atque integerrimo viro rationem mei facti probem. A quo tandem (ait) M. Cato, eſt æquius Conſulem defendi quàm à Conſule? Quis mihi in Repub. poteſt aut debet eſſe conjunctior, quàm is, cui Reſpub. à me una traditur ſuſtinenda, magnis meis laboribus & periculis ſuſtentata?* Eodem modo cùm Anchiſes narrat Aeneæ, quæ futura ſit poſteritas nepotum. Aeneid. 6.

Eruet ille Argos, Agamemnoniáſque Mycenas,
Ipſúmque Aeaciden, genus armipotentis Achilli:
Vltus avos Trojæ templa & temerata Minervæ.
Quis te, magne Cato, tacitum, aut te Coſſe, relinquat?
Quis Gracchi genus, aut geminos duo fulmina belli
Scipiadas, cladem Libyæ? parvóque potentem
Fabritium? vel te ſulco Serrane ſerentem?
Quo feſſum rapitis Fabij? tu Maximus ille es
Vnus, qui nobis cunctando reſtituis rem.

Hîc Apoſtrophe eſt ad Catonem, Coſſum, Serranum, Fabium. Aliàs ab hominibus ad deos fit averſio: ut à Catilina ad Iovem: *Hiſce ominibus Catil.*

ne cum ſumma Reipub. ſalute, & cum tua peſte ac pernicie, cumque eorum exitio, qui ſe tecum omni ſcelere parricidiiſque junxerunt, proficiſcere ad impium bellum ac nefarium. Tum tu Jupiter, qui ijſdem, quibus hæc urbs auſpicijs à Romulo es conſtitutus, quem Statorem hujus urbis atque imperij verè nominamus, hunc & hujus ſocios à tuis aris cæteriſque templis, à tectis urbis ac mœnibus, à vita fortuniſque civium omnium arcebis, & omnes inimicos bonorum, & hoſtes patriæ, latrones Italiæ, ſcelerum fœdere inter ſe ac nefaria ſocietate conjunctos æternis ſupplicijs vivos mortuoſque mactabis. In Apoſtrophe invocatio inſignis eſt apud Poetas. Sic Æneid. 1. cum Poeta propoſuiſſet ſummam theſin totius Aeneidos, tum ſic avertitur ad Muſam:

Muſa mihi cauſas memora, quo numine læſo
Quidve dolens regina Deûm, tot volvere caſus,
Inſignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit: tantæne animis cœleſtibus iræ?

Ovid. Metamorph. 1.

—Dij cœptis (nam vos mutaſtis & illas)
Adſpirate meis, primáque ab origine mundi,
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Aliàs ad rem mutam & inanimatam, velut ad perſonam, transfertur oratio. Pro Milo. *Religiones mehercule ipſæ, aræque, cùm illam belluam cadere viderunt, commoviſſe ſe videntur, & jus in illo ſuum retinuiſſe. Vos enim Albani tumuli atque luci, vos (inquam) imploro atque obteſtor, vóſque Albanorum obrutæ aræ ſacrorum populi Romani ſociæ atque æquales, quas ille præceps amentiâ, cæſis proſtratíſque ſanctiſſimis lucis, ſubſtructionum inſanis molibus oppreſſerat.* Hæc figura rarò quidem, ſed tamen aliquando protinus in procemio adhibetur. Catil. 1. *Quouſque tandem, Catilina, abutêre patientia noſtra? quamdiu nos etiam furor iſte tuus eludet? quem ad finem ſeſe effrenata jactabit audacia?* Hic verò in ſenatu res agitur, ideoque directus ſermo ad Patres: unde aversio intelligitur.

CAP. XXXIII.

De Proſopopœia.

PRoſopopœia fictio perſonæ, qua velut alienam perſonam oratione noſtra loquentem fingimus. Hic verò ornamentum elocutionis ſingulare eſt, magnæque inprimis audaciæ: ideoque magno conſilio judicioq; regendum, ut conſentanea perſonis oratio tribuatur. Poeticum ſanè ornamentum, & quo uno poetarum laudes præcipuè dijudicantur. In pictoribus Polygnotus præſtantiores, Pauſon deteriores, Dionyſius ſimiles rerum imagines faciebat. Sic in poetis Homerus meliores, Hegemon pejores, Cleophon pares perſonas exprimebat: quinetiam

Euripides, quales eſſent: Sophocles, quales eſſe deberent: ut Homerus & Sophocles tota poeticæ imitationis laude meritò principes habeantur. Itaque ſi uſquam, certè in hac conformatione ratio decori diligenter habenda eſt: qua de re prudenter commonemur ab Horat. in Arte.

Intererit multùm Davuſne loquatur, an heros,
Maturuſne ſenex, an adhuc florente juventa,
Fervidus an matrona potens, an ſedula nutrix,
Mercatorne vagus, cultorve virentis agelli:
Colchus an Aſſyrius, Thebis nutritus an Argis.

Proſopopœia eſt imperfecta vel perfecta. Proſopopœia imperfecta eſt, cùm ſermo alienæ perſonæ leviter & obliquè repræſentatur. Cæſ. 1. Com. de legatis Helvetiorum. *Qui dicerent ſibi in animo eſſe, ſine ullo maleficio iter per provinciam facere: propterea quod iter nullum haberent aliud: rogare, ut ejus voluntate id ſibi facere liceat.* Pro lege Manil. *Hi vos (quoniam liberè loqui non licet) tacitè rogant, ut ſe quoque, ſicuti cæterarum provinciarum ſocios, dignos exiſtimetis, quorum ſalutem tali viro commendetis.*

Proſopopœia perfecta eſt, cùm tota fictio perſonæ oratione noſtra repræſentatur: quo in genere & acceſſus ad Proſopopœiam & receſſus decorus inprimis eſſe debet. Sic pro Cælio excitatur Appius Cæcus ad objurgandam Clodiæ libidinem. *Exiſtat igitur* (ait Orator) *ex hac familia aliquis, ac potiſſimùm Cæcus ille, minimum enim dolorem capiet, qui iſtam non videbit: qui profectò ſi extiterit, ſic aget & ſic loquetur.* Hic apparatus eſt ad ſpeciem quandam proluſionis: deinde vox & oratio Appii fingitur. *Mulier, quid tibi cum Cælio? quid cum homine adoleſcentulo? quid cum alieno? cur aut tam familiaris huic fuiſti, ut aurum commodares? aut tam inimica, ut*

e- eſt,
o con-
ius o-
k quo
lo pi-
eteſi-
at. Sic
jores,
etiam
pides,

venenum timeres? Non patrem tuum videras, non patruum, non avum, proavum, atavum audieras conſules fuiſſe? non denique modo te Q. Metelli matrimonium tenuiſſe ſciebas, clariſſimi & fortiſſimi viri, patriaeque amantiſſimi, qui ſimul ac pedem limine extulerat, omnes propè cives virtute, gloria, dignitate ſuperabat? cùm ex ampliſſimo genere *in familiam clariſſimam nupſiſſes, cur tibi Cælius tam conjunctus fuit? cognatus? affinis? viri tui familiaris? nihil horum. Quid igitur fuit, niſi quædam temeritas, ac libido? nonne te, ſi noſtræ imagines viriles non commovebant, ne progenies quidem mea & illa Claudia æmulam domeſticæ laudis in gloria muliebri eſſe admonebat? Non virgo illa Veſtalis Claudia, quæ patrem complexa triumphantem, ab inimico Tribuno plebis de curru detrahi paſſa non eſt? Cur te fraterna vitia potiùs, quàm bona paterna, & avita, & uſque à nobis cum viris, tum etiam in fœminis repetita, moverunt? Ideóne ego pacem Pyrrhi diremi, ut tu amorum turpiſſimorum quotidie fœdera ferires? Ideo aquam adduxi, ut ea tu inceſtè uterère? Ideo viam munivi, ut eam tu alienis viris comitata celebrares?* Hæc Proſopopœia eſt Appij Claudij: ad quam deponendam, brevis revocatio ad extremum ponitur his verbis, *Sed quid ego (judices) ita gravem perſonam induxi? ut & verear, ne ſe idem Appius repentè convertat, & Cælium incipiat accuſare illa ſua gravitate cenſoria.* Sic Æneæ Proſopopœiam Virgilius Æneid. 1. compoſuit, cùm Æneas ſociis cibum vinumq;

Dividit, & dictis mœrentia pectora mulcet:
O ſocij (neque enim ignari ſumus antè malorum)
O paſſi graviora! dabit Deus his quoque finem.
Vos & Scyllæam rabiem, penitúſque ſonantes
Acceſtis ſcopulos: vos & Cyclopea ſaxa
Experti: revocate animos, mœſtúmque timorem
Mittite: forſan & hæc olim meminiſſe juvabit,
Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum
Tendimus in Latium, ſedes ubi fata quietas
Oſtendunt: illic fas regna reſurgere Trojæ.
Durate, & voſmet rebus ſervate ſecundis.

Talia voce refert, curiſque ingentibus æger,
Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

Hîc poeta Aeneam non humeris, ſed verbis ita ſuſtinuit, ut Aeneas ipſe Aeneam veriùs exprimere non potuerit. Eadem figura licet mutis & inanimatis rebus ſermonem dare: cujuſmodi illa ſunt in Catilinam majorum laterum, cùm patriam loquentem Oratoré induxit: *Si te (ait) parentes timerent atq; odiſſent* *ſerui tui: neque illos ulla ratione placare poſſes, ut opinor ab eorum oculis aliquò concederes: nunc te patria, quæ communis eſt omnium noſtrûm parens, odit ac metuit, & jamdiu de te nihil judicat, niſi de parricidio ſuo cogitare: hujus tu neque authoritatem verebere? neque judicium ſequêre? neque vim pertimeſces? Quæ tecum Catilina, ſic agit, & quodammodo tacita loquitur: Nullum jam tot annos facinus extitit, niſi per te: nullũ flagitiũ ſine te: tibi uni multorũ civiũ neces, tibi vexatio direptióq; ſociorũ impunita fuit ac libera: tu non ſolũ ad negligendas leges & quæſtiones, verũ etiã ad evertendas perfringendáſq; valuiſti. Superiora illa quanquã ferẽda nõ fuerũt, tamẽ ut potui, tuli: nunc verò me totam eſſe in metu propter te unum, quicquid increpuerit, Catilinam timeri, nullum videri contra me conſilium iniri poſſe quod à tuo ſcelere abhorreat, non eſt ferendum. Quamobrem diſcede, atque hunc mihi timorem eripe, ſi eſt verus, ne opprimar: ſin autem falſus, ut tandem aliquando timere deſinam. Hæc ſi tecum, ut dixi, patria loquatur, nonne impetrare debeat, etiam ſi vim adhibere non poſſit?* Hic vides quàm decorè & ſuſcepta & depoſita ſit perſona. Et paulò poſt talis eadem oratione, proſopopœia Reip. *Etenim ſi mecum patria (quæ mihi vita mea multò eſt charior) ſi cuncta Italia, ſi omnis Reſp. loquatur, M. Tulli, quid agis,&c.* Tandem perſona ita deponitur: *His ergo ſanctiſſimis Reip. vocibus, & eorum hominum, qui idem ſentiunt, mentibus pauca reſpondebo.* Sed ſatis de Proſopopœia ſchemate, quo tanquam aliquo in ſcenis pegmate, quæ vis non ſolùm hominum, ſed etiàm Deorum perſona à poetis effingitur. Quapropter iſto poetico ſpiritu orator velut afflatus, inprimis admirabilis eſt.

CAP. XXXIIII.

De Addubitatione.

LOgiſmus ſententiarum adhuc fuit: ſequitur dialogiſmus, qui eſt in interrogatione & reſponſione. Interrogatio deliberatione & occupationis figutatur. Deliberatio eſt, cùm varias tanquam conſultationis rationes ſubinde interrogamus: quo in genere ſuſpenſis diutius audientium animis, aliquando in expectatum quippiam majus aut minus expectatione ſtatuit. Deliberatio eſt in addubitatione aut communicatione. Addubitatio ſeu ἀπορία eſt deliberatio nobiſcum. Pro Cluent. *Equidem quod ad me attinet, quo me vertam neſcio: negem fuiſſe illam infamiam corrupti judicii? negem illam rem agitatam in concionibus? jactatam in judiciis? commemoratam in ſenatu? evellam ex animis hominum tantam opinionem? tam penitus inſitam, tam vetuſtam? Non eſt noſtri ingenii: veſtri auxilii eſt (judices) hujus innocentiam, ſic in hac calumnioſa fama, quaſi in aliqua pernicioſiſſima flamma, atque in communi incendio ſubvenire* Aeneid. 4.

En quid agam? rurſusne procos irriſa priores
Experiar? Nomadûmque petam connubia ſupplex,
Quos ego ſim toties jam dedignata maritos?
Iliacas igitur claſſes, atque ultima Teucrûm
Juſſa ſequar? —

Tandem reſponſio addubitationis ſequitur:

Quin morere, ut merita es, ferróque averte dolorem.

Phil. 2. *Quid putem? contemptumne me? non video, nec in vita, nec in gratia, nec in rebus geſtis, nec in hac mea mediocritate ingenii, quid deſpicere poſſit Antonius. An in ſenatu facillimè detrahi poſſe credidit? Atqui ordo clariſſimis civibus bene geſtæ Reip. teſtimonium multis, mihi uni conſervatæ dedit? An decertare mecum voluit contentione dicendi? hoc* quidem beneficium eſt: Quid enim plenius, quod uberius quàm mihi & pro me, & contra Antonium dicere? Illud profectò eſt: non exiſtimavit ſui ſimilibus probari poſſe, ſe eſſe hoſtem patria, niſi mihi eſſet inimicus.

CAP.

CAP. XXXV.

De Communicatione.

Communicatio vel ἀνακοίνωσις, eſt deliberatio cum aliis. Pro Quint. *Ego pro te nunc hoc conſulo, poſt tempus in aliena re, quod tu in tua re, cùm tempus erat, conſulere oblitus es. Quæro abs te C. Aquili, L. Lucili, P. Quintili, M. Marcelle, vadimonium mihi non obiit quidam ſocius & affinis meus, qui cum mihi neceſſitudo vetus, controverſia de re pecuniaria recens intercedit: poſtulóne à Prætore, ut ejus bona mihi poſſidere liceat? an cùm Romæ domus ejus, uxor, liberi ſint, domum potiùs denuntiem? quid eſt quod hac tandem de re vobis poſſit videri? Profectò ſi rectè veſtram bonitatem atq; prudentiam cognovi, non multũ me fallit, ſi conſulamini quid ſitis reſponſuri: primùm expectare, deinde, ſi latitare ac diutius ludificare videatur, amicos convenire, quærere quis procurator ſit, domum denuntiare: dici vix poteſt, quàm multa ſint, quæ reſpondeatis ante fieri oportere, quàm ad hanc rationem extremam ac neceſſariam devenire.* Verr. 7. *In Trica in (quem locũ fugitivi jam antè tenuerant) Leonidæ ejuſdem Siculi familia in ſuſpicionem vocata eſt conjurationis: res delata eſt ad iſtum: ſtatim (ut par fuit) juſſu ejus, homines qui nominati erant, comprehenſi ſunt, adductíq; Lilybæum: domino denuntiatum eſt, ut adeſſet: cauſa dicta, damnati ſunt. Quid deinde? quid cenſetis? furtum fortaſſe aut prædam expectatis aliquam? nolite uſquequaq; eadem quærere, in metu belli, furandi quis locus poteſt eſſe? etiam ſi qua fuit in hac re furandi occaſio, prætermiſſa eſt. Tum potuit à Leonida nummorum aliquid auferre, cùm denuntiavit ut*

CAP.

adeſſes : fuit nominatio aliqua, & iſti non nova, ne cauſam diceret : etiam alter locus ut abſolveretur : damnatis quidem ſervis, quæ prædandi poteſt eſſe ratio? produci ad ſupplicium neceſſe eſt : teſtes enim ſunt qui in conſilio fuerunt : teſtes publicæ Tabulæ : teſtis ſplendidiſſima civitas Lilybætana : teſtis honeſtiſſimus maximuſque conventus civium Romanorum, nihil poteſt, producendi ſunt : itaque producuntur, & ad palum alligantur. Etiamnunc mihi *expectare videmini, judices, quid deinde factum ſit: quid iſte nihil unquam fecit ſine aliquo quæſtu atque præda. Quid in ejuſmodi re fieri poteſt? quod commodum eſt? Expectate facinus quam vultis improbum: vincam tamen expectationem omnium. Homines ſceleris conjurationiſque damnati, ad ſupplicium traditi, ad palū alligati, repentè multis millibus hominū inſpectantibus, ſoluti ſunt, & Leonide illi domino redditi.*

CAP. XXXVI.

De occupatione.

Atque ejuſmodi eſt dialogiſmus deliberationis. Dialogiſmus occupationis ſequitur, cùm alicui conſilij interrogationem occupamus, eique reſponſionem ſubjicimus. Ideoque dialogiſmus hic à prim parte occupatio, à poſteriore ſubjectio dicitur: Græcè προληψις appellatur. Occupatio ferè Proſopopœiam conjunctam habet: ideoque aliàs obliqu aliàs perfecta eſt. Pro Amer. *Credo ego vos (judices) mirari, quid ſit cùm tot ſummi oratores hominéſque nobiliſſimi ſedeant, ego potiſſimùm ſurrexerim, &c.* Tandem reſponſio ſubjungitur. *Quæ me igitur re præter cæteros impulit, ut cauſſam Sexti Roſcij reciperem? quia ſi quis iſtorum dixiſſet, quos videtis adeſſe, &c. multò plura dixiſſe, quàm dixiſſet, putaretur, &c. Ego ſi omnia liberè dixero, nequaquam tamen ſimiliter oratio mea exire atque in vulgus emanar* *poteris.* Sic Verr. 1. *Si quis veſtrûm (judices) aut eorum qui adſunt, fortè miratur*, &c. Sic pro Cæl. *Si quis (judices) fortè nunc adſit, ignarus legum, judiciorum, conſuetudinis noſtræ: miretur profectò.* Eſt Prolepſis hæc proœmiis valdè accommodata. Occupatio plena eſt, quæ plenam proſopopœiam habet. Pro Cæl. *Dicet aliquis, Hæc igitur eſt tua diſciplina? ſic tu inſtituis adoleſcentes? ob hanc cauſam tibi hunc puerum parens commendavit & tradidit, ut in amore & voluptatibus adoleſcentiã ſuam collocaret? & hanc tu vitam & ſtudia defenderes? Ego, ſi quis (judices) hoc robore animi, atq; hac indole virtutis ac continentiæ fuit, ut reſpueret omnes voluptates, omnémq; vitæ ſuæ curſum in labore corporis, atq; in animi contentio-*

ne conficeret, quem non quies, non æqualium ſtudia, non ludi, non convivia delectarent, nihil in vita expetendum putaret, niſi quod eſſet cum laude & cum dignitate conjunctum: hunc mea ſententia divinis quibuſdam bonis inſtructum atq; ornatum puto. Ex hoc genere illos fuiſſe arbitror Camillos, Fabricios, Curios, omneſque eos qui hec ex minimis tanta fecerunt. Occupamus aliquando iſto genere cogitationem noſtram, & objicimus adverſario, ipſumq; reſpondentem contrà fingimus. Pro Quint. *De re pecuniaria cupio contendere: non licet. At ea controverſia eſt: nihil ad me attinet. Cauſſam capitis dicas oportet. Accuſa ubi ita neceſſe eſt. Non (inquit) niſi tu antè novo modo priore loco dixeris. Dicendum neceſſariò eſt: præſtituende hora ad arbitrium noſtrum. Judex ipſe arceſſetur: quid tum? tu aliquem patronum invenies hominem antiqui officij, qui ſplendorem noſtrum & gratiam negligat?*

CAP. XXXVII.

De Permiſſione.

ERgo hę ſunt interrogationis figuræ, in deliberatione & occupatione. Reſponſio, permiſsione & conceſsione figuratur. Permiſsio eſt, cùm facti cujuſpiam licentia condonatur. Agra. 1. *Si quid eſt quod indagaris, inveneris, ex tenebris erueris, qu[illegible]am iniquum eſt, tamen conſume ſanè, quoniam commodum eſt, quoniam tu quidē attuliſti.* Aliquando ironia permiſcetur. Aened. 4. —*nunc & Jove miſſus ab alto,*
Interpres divûm fert horrida juſſa per auras.
Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos!

, plane-
. Eſt Pro-
. Occupa-
habet. Pro
plina? ſic
tibi hanc
in amore
& hanc
(judices)
contuen-
dinq; vita
contentio-
ne

Sollicitat: neque te teneo, neque dicta refello.
I, ſequere Italiam ventis: pete regna per undas.
Ironia in ſequenti exemplo apertior eſt. Pro Flac. *Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, revocemus ejectos: nimiæ pietatis & ſummi amoris in patriam viciſſim nos pœnas (ſi ita dijs placet) ſufferamus.*

CAP. XXXVIII.

De Conceſſione.

Conceſſio eſt, cùm dictũ aliquod aut argumentũ cõdonatur. Ver. 7. *Sit Sacrilegus, ſit fur, ſit flagitiorum omnium vitiorumque princeps: at eſt bonus imperator* [illegible]. Aeneid. 10.

Italiam petiit fatis authoribus: eſto.

Aeneid. 7.

Flectere ſi nequeo Superos, Acheronta movebo,
Non dabitur regnis (eſto) prohibere Latinis,
At trahere, atque moras tantis licet addere rebus.

Delectat hoc ornamentum in oratione præcipuè, cùm id concedimus, quod ei, cui conceditur, nocet: ut ſæpe fit in contentionibus & controverſiis. Pro Lig. *Habes igitur Tubero (quod eſt accuſatori maximè optandum) confitentem reum: ſed tamen hoc ita confitentem, ſe in ea parte fuiſſe, qua te Tubero: qua virum omni laude dignum patrem tuum. Itaque prius de veſtro delicto confiteamini neceſſe eſt, quàm Ligarij ullam culpam reprehendatis.*

CAP. XXXIX.

De Epilogo elocutionis.

ATque hæc de ornamentis elocutionis: quæ quò plura concurrerint, eò pleniorem ornatum orationis efficiant neceſſe eſt, ut in illo exemplo Ligarianæ defenſionis: *Certè contra ipſum Cæſarem eſt congreſſus armatus. Quid enim, Tubero, tuus ille diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui ſenſus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas?*

quid optabas? Hic metonymiæ variæ ſunt: *gladius*, *armorum*, pro ſubiecto homine: ſed metaphoræ ſunt illuſtriores, *ardor*: inprimiſq; illæ ſenſum & actionem tribuentes rebus inanimatis, *gladio*, *mucroni*, *armis*, *agebat*, *petebat*, *ſenſus*: tum ſynecdochæ, *mucro* pro *gladio*, *latus* pro *toto homine*: tum in verbis, *agebat*, *petebat*, *cupiebas*, *optabas*, ſunt epiſtrophæ ſoni: tametſi in clauſula illa (*mucro petebat*) numerus eſt poeticus: deniq; in ſententia tota eſt apoſtrophe vehementis & inſtantis interrogationis. Quibus omnibus troporum figurarumq; generibus ſic uſus orator eſſe dicitur, ut Cæſari quãvis & iudici & adverſario, tamen velut incantato & ſtupefacto, color variè mutatus ſit, & libelli quidam è manibus exciderint. Illa videlicet Platonis γοητεία fuit, illaq; flexanima, dominaq; ſummi imperatoris oratio.

AVDO-

AVDOMARI TALÆI RHETORICAE LIBER SECVNdus De Pronuntiatione.

CAP. I.

De Præſtantia Pronuntiationis.

Elocutionis (quæ prima pars facta eſt artis Rhetoricæ) præcepta in tropis & figuris expoſita ſunt: veniamus ad pronuntiationem, partem alteram inſtitutæ artis & doctrinæ. Pronuntiatio eſt apta elocutionis enuntiatio. Hanc partem Rhetoricæ artis Ariſtoteles primus animadvertiſſe videri voluit, viréſque maximas habere docuit exemplo hiſtrionum, quibus agentibus, poemata longè gratiora fiunt, quàm ſi poetæ ipſi pronuntiarent. Tullius verò Oratorio tertio, cùm de elocutionis ornamentis dixiſſet: *Sed hæc ipſa* (ait) *omnia perinde ſunt, ut aguntur: actio in dicendo una dominatur: ſine hac ſummus orator eſſe in numero nullo poteſt: mediocris hac inſtructus, ſummos ſæpe ſuperavit.* Huic primas dediſſe Demoſthenes dicitur, cùm rogaretur, quid in dicendo eſſet primum: huic ſecundas, huic tertias. Quò mihi melius etiam illud

m & a-
erunt,
r, mo
o vox
piſtro-
eſtebat)
ota eſt
gatio-
, gene-
avis &
ſtupe-
a è ma-
ΤΣΙΑ
ταθοια
ΥΔΟ.

ab Aeſchine dictum videri ſolet, qui cùm propter ignominiam judicij ceſsiſſet Athenis, & ſe Rhodum contuliſſet, rogatus à Rhodiis, legiſſe fertur orationẽ illam egregiam, quam in Cteſiphontem contra Demoſthenem dixerat: qua perlecta, petitum eſt ab eo poſtridie, ut legeret illam etiam quæ contra à Demoſthene pro Cteſiphonte edita. Quam cùm ſuaviſſima & maxima voce legiſſet, admirantibus omnibus, *Quantò (inquit) magis admiraremini, ſi audiſſetis ipſum?* Ex quo ſatis ſignificauit, quantum eſſet in actione, qui orationem eandem aliam eſſe putaret actore mutato. Et certè infantes, actionis dignitate, eloquentiæ ſæpe fructum tulerunt: & diſerti, deformitate agendi, multi infantes putati ſunt. Cujus rei magnum argumentum Hortenſius eſt, diu princeps oratorum, poſtea æqualis Ciceronis, perpetuò ſe-

[illegible]

tem ſecundus: cujus tamen ſcripta tam longè abfuerunt ab illa vivæ eloquentiæ fama, vt appareret, aliquid placuiſſe eo dicente, quod poſtea legentes non invenerint. Quamobrē in hanc inprimis Rhetoricæ partem omnia illa Platonis Ariſtotelisque probra juſtiſſimè conferentur omnesque ὀψοποιίας, κομμώσεως, κολακείας, γοητείας, ψυχαγωγίας, insidiæ in hac vna parte reperientur. Artis tamen hujus tantæ magiſtri nobis deſunt, Phonaſcus, Scenicus hiſtrio, Laniſta, Palæſtricus, Demoſthenes & Cicero, id eſt verus orator, cujus exemplo eloquentiæ diſcipulus exerceatur. Itaque tanto majore induſtria hic opus eſt, quia magiſtri illi vivi nuſquam ſunt, tantùmq; picti in libris vix apparent.

CAP. II.

De Moderatione vocis.

PArtes pronunciationis duæ ſunt: vox, unde pronuntiatio: & geſtus, unde actio dicitur. Atque harum partium altera ad aures, altera ad oculos attinet, per quos duos ſenſus, ad animū omnia ferè cognitio pervenit. Sed de voce priùs: cujus bonitas optanda quidem nobis eſt primùm: deinde quæcunq; ea fuerit, tuenda & exercenda: ſic ut omnia quæ proferentur ſono vocis, rebus quæ dicuntur, accommodatò proferantur. Vocis autem unum eſt generale præceptum, ne ſit graviſſima, néve acutiſſima. Nam ſubmiſſo illo debilitatur omnis intentio, contra autē dicere omnia clamosè, inſanum eſt. Itaq; in intermediis inter imum ſub imumq́ȝ ſpacii eſt conſiſtendum. *Atq; ad vocem obtinendam (ait Tullius) nihil eſt utilius, quàm crebra mutatio: nihil perniciosius, quàm effuſa ſine intermiſſione cōtentio. Quid? ad aures noſtras, & actionis ſuauitatem, quid eſt viciſſitudine & varietate & commutatione aptius?* Itaq; ad hanc vocis moderationem, Gracchus tantam ſcientiam & diligentiam adhibuit, ut ſeruum Erycinum literatum hominem & peritum, poſt ſe occulto loco haberet, qui concionanti inflaret eburneola fiſtula ſonum, quo illum aut remiſſum excitaret, aut à contentione revocaret. In omni quippe voce eſt quiddam medium: ſed ſuum cuiq; voci: hinc gradatim aſcendere vocem, utile & ſuave eſt. Nam à principio clamare, agreſte quiddam eſt: & illud idem ad firmandam vocem eſt ſalutare. Deinde eſt quiddam contentionis extremum, quod tamen inferius eſt, quàm acutiſſimus clamor: quo te fiſtula progredi non ſinet: & tamen ab ipſa contentione revocabit. Eſt item contrà quiddam in remiſſione graviſſimũ, quoq; tanquam ſonorum gradibus deſcenditur. Hæc varietas, & hic per omnes ſonos vocis curſus, & ſe tuebitur, & actioni afferet ſuavitatem. Sed fiſtulator domi relinquendus, ſenſus hujus conſuetudinis ad uſum deferendus. Iſta eſt æquabilitas, cui contrariam *μονοτονιαν*. Quintilianus cum Cicerone valde item fugiendam cenſet. Sed enim vocalis hujus varietatis moderatrix eſſe debebit animi cogitatio. Hæc enim ſumma cauſa eſt pronuntiationis, ut vox ſit animi interpres & nuntia. Sunt enim voces, ut nervi in fidibus: atque ita ſonant, ut à motu animi ſunt pulſæ.

CAP. III.

De voce in ſingulis verbis.

generale
a. Nam
otentio,
eſt. Itaq;
acile eſt
ait Tul-
nihil per-
io. Quid?
ſt viciſ-
! Itaq;
tam ſci-
yclorum
eratura

RAtio igitur vocis erit in ſingulis verbis, vel in tota ſententia. De verborum autem ſingulorum pronuntiatione ita Quintilianus præcipit: *Proponamus nobis (ait) illud Ciceronis in oratione nobiliſsima pro Milone principium: nonne ad ſingulas pene diſtinctiones, quamvis in eadem facie, tamen quaſi vultus mutandus eſt!* Etſi vereor (iudices) ne turpe ſit pro fortiſsimo viro dicere incipiētē timere, *etiam ſi eſt toto propoſito contractum atque ſummiſſum, quia & exordium eſt, & ſolicitum exordium: tamen fuerit, neceſſe eſt, aliquid plenius & erectius, dum dicit,* Pro fortiſsimo viro: *quam cùm,* Etſi vereor, *&* Turpe ſit.

pe ſit &c, Timere. *Jam ſecunda reſpiratio increſcat oportet, & naturali quodam conatu, quo minùs pavidè dicimus quæ ſequuntur, & quo magnitudo animi Milonis oſtenditur.* Minimèque deceat, cùm Titus Annius ipſe magis de Reſp. ſalute, quàm de ſua perturbetur. *Deinde quaſi objurgatio ſui eſt,* Me ad ejus cauſam, parem animi magnitudinem afferre non poſſe. *Tum invidioſiora,* Tamē hæc novi judicij nova forma terret oculos. *Illa verò jam penè apertis (ut aiunt) tibijs,* Qui quocunque inciderint, veterem conſuetudinem fori, & priſtinum morem judiciorum requirunt. *Nam ſequens latum etiam atq; fuſum eſt.* Non enim corona conſeſſus veſter cinctus eſt, ut ſolebat. *Quod notavi, ut appareret, non ſolùm in membris cauſæ, ſed etiam in articulis eſſe aliquam pronuntiandi varietatem: ſine qua nihil neque majus, neque minus eſt.* Hæc Quintilianus de pronuntiatione ſingularum vocum: in qua troporum genera, ſi quæ ſunt actuoſa, relocegit neceſſe eſt. Non enim aliter Ironia, neque Metaphora illuſtrior & animoſior intelligeretur.

CAP. LIII.

De Cantico vocis.

SEquitur pronuntiatio totius ſententiæ, in qua figuræ omnis generis affectuſq; comprehenduntur. Figuræ autem verborum cùm totæ ſint in numeroſis dimenſionibus aut repetitionibus, continent illum ſine dubio cantum, de quo Tullius & Fabius. *Eſt* (ait in Oratore Tullius) *in dicendo etiam quidam cantus obſcurior, non hic è Phrygia & Caria Rhetorum epilogus, penè canticum: ſed ille quem ſignificat Demoſthenes & Aeſchines, cùm alter alteri obijciat vocis flexiones. Dicit plura etiam Demoſthenes, illumque ſæpe dicit voce dulci & clara fuiſſe.* [illegible] Tullius. Sequutus Fabius, cùm de quodam cantico dixiſſet: *Tales* (ait) *illæ inclinationes vocis, quas inuicem Demoſthenes atque Aeſchines exprobrant: non ideo improbandæ: cùm enim uterque alteri obijciat, palam eſt utrunque feciſſe. Nam neque ille per Marathonis, & Platæarum, & Salaminis pro-*

pugnatores

pugnatoris tecto ſono præiret: neque hoc Thebas ſermone defendit. Hæc Fabius, unde cantum quendam orationis de vocis flexione & ſuavitate adhibitum ab oratoribus intelligimus: qui ſanè totus eſt in illis verborum figuris. Sed tamen etiam cantus ipſe permiſcetur cum cæteris ſententiarum figuris, cumque totis animi affectibus.

CAP. V.

De vocis intentione & remiſſione.

SEd tamen intendendæ vel remittendæ vocis in oratione tota, quæ eſt in verbis ſingulis, proſodia eſt. Acutæ exemplum eſt pro Lig. *Vide Cæſar, quam in te reformidem, quanta lux tuæ liberalitatis & ſapientiæ mihi apud te dicenti oboriatur. Quantum potero, voce contendam, ut hoc populus Romanus exaudiat. Suſcepto bello, Cæſar, geſto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, iudicio meo ac voluntate ad ea arma profectus ſum, quæ erant ſumpta contra te.* Et hanc Orator ipſe contentionem vocis prædixit. Eſt acuminis diverſa vox, & penè extra organum, cui

ma ſi-
dun-
n nu-
ireut
Fabi-
qui-
aria
n fig-
alteri
ſibe-
aiſſe.
dam
ocis,
pro-
alteri
e ille
pro-
tores

Græci nomen amaritudinis dederunt, ſupra modum ac penè naturam vocis humanæ acerba: ut cùm populus acclamatione adverſa Ciceronem pro Rabirio agentem turbaret: *Nihil (ait) me clamor iſte commovet, ſed conſolatur, cùm indicat eſſe quoſdam cives imperitos, ſed non multos. Numquam (mihi credite) populus Roman. hic, qui ſilet, Conſulem me feciſſet, ſi veſtro clamore perturbatum iri arbitraretur. Quanto jam levior eſt acclamatio! Quin continetis vocem, indicem ſtultitiæ veſtræ, teſtem paucitatis.* Prima illa ſunt lentiora: poſtrema vocis amaritudinem illam habent. Exemplum gravis & plenæ vocis eſt, Phil. 2. *Si inter cœnam in tuis immanibus poculis acci[illegible] quis non turpe duceret? In cœtu verò populi Rom. publicum negotium gerens, magiſter equitum, cui ructare turpe eſſet, is vomens, fruſtis eſculentis vinum redolentibus,*

gremium

gemitū factū, & totū tribunal implevit. In redditione collationis, producēda ſunt omnia, trahēdæ vocales, aperiendæ fauces, quò major quàm antea, fœditas exprimatur. Vocis autem circumplexæ & moderatæ exemplum eſt pro Lig. *Quid enim Tubero, tuus ille diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? qui ſenſus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?*

CAP. VI.

De voce affectuum.

ATque hæc communia affectuum ferè omnium: ſpecialia quædam ſunt in ſingulis affectibus, quorum pulſum tactumq́; voces exprimunt. Itaq; in alio affectu, vocis aliud genus eſt. Qua de re jam ante Ariſtotelem Thraſymachus ἐν τοῖς ἐλέοις quædam præceperat: nec Ariſtoteles primus videtur id animadvertiſſe, præſertim cùm ab eo Thraſymachus hac de re appelletur. In miſeratione igitur, vox erit flexibilis, plena, interrupta, flebilis: ut in illo Gracchanæ orationis loco: *Quò me miſer conferam? quò vertam? in Capitoliúmne? at fratris ſanguine redundat: an domum, matrémne, ut miſeram lamentantémque videam & abjectam?* Quæ à Graccho Tullius ait acta ſic eſſe oculis, voce, geſtu, inimici ut lachrymas tenere non poſſent. In iracundia vox contraria eſt, acuta, incitata, crebrò incidens. Phil. 2. *O præclaram illam eloquentiam tuam, cum es nudus concionatus. Quid turpius? quid fœdius? quid ſupplicijs omnibus dignius? num expectas dum te ſtimulis fodiam? Hæc te, ſi ullam partem habes ſenſus, lacerat, hæc te cruentat oratio. Vereor ne imminuam ſummorum virorum authoritatem & gloriam: dicam tamen dolore commotus: quid indignius, quàm vivere eum qui impoſuerit diadema, cùm omnes fateantur jure interfectum eſſe, qui abjecerit?* Talem vocem requirit iracundia illa:

Jam cœlum terrámque meo ſine numine venti, &c.

In

cio
do e
gan
Mo
(Qu
Per
Si b
Dul
Oro
Atq
affe
mun
tia,q

In metu & verecundia contractus & hæſitans ſonus eſt. Terent. Eun.

Totus, Parmeno, tremo horreoq; poſtquam aſpexi hanc.

Talis vox Ciceronis fuit in pleriſq; exordiis; ut pro Dejetaro etiam ſignificatur: *Cum in omnibus cauſis gravioribus, C. Cæſar, initio dicendi commoveri ſoleam vehementius, quam videtur vel uſus, vel ætas mea poſtulare: tum in hac cauſa ita me multa perturbant, ut quantum mea fides ſtudij mei afferat ad ſalutem Regis Dejotari defendendam, tantum facultatis timor detrahat.* In voluptate, tenerum, lene, effuſum, hilaratum vocis genus optatur. Qualis eſt illa vox Aeneæ, pictum in tapetis Trojæ excidium intuentis:

Conſtitit, & lachrymans, quis jam locus (inquit) Achate
Quæ regio in terris noſtri non plena laboris?
En Priamus: ſunt hic etiam ſua præmia laudi:
Sunt lachrymæ rerum; & mentem mortalia tangunt.
Solve metus: feret hæc aliquam tibi fama ſalutem.

Dolor ſine commiſeratione, grave quiddam & imo preſſu ac ſono obductum requirit. In Piſon. *Meminiſti cænum, cùm ad te quinta ferè hora, cum Piſone veniſſem, neſcio quo è gurguſtio te prodire involuto capite ſoleatum? & cum iſto ore fœtido teterrimam nobis popinam inhalaſſes, excuſatione te uti valetudinis, quod diceres vinolentis te quibuſdam medicamentis ſolere curari? quam nos cauſam cùm accepiſſemus (quid enim facere poteramus?) pauliſper ſtetimus in illo ganearum tuarum nidore atque fumo, unde tu nos cùm improbiſſimè reſpondendo, tum turpiſſimè eructando ejeciſti?* In blandiendo, faciendo, ſatisfaciendo, rogando, lævis vox & ſubmiſſa eſt. Aeneid. 4.

opſi-
alis
ras;
iare
irit

&c.
In

Mene fugis?per ego has lachrymas,dextrámq; tuam, te
(Quando aliud mihi jam miſera nil ipſa reliqui)
Per connubia noſtra,per inceptos hymenæos:
Si bene quid de te merui,fuit aut tibi quidquam
Dulce meum:miſerere domus labentis,& iſtam
Oro (ſi quis adhuc precibus locus) exue mentem.

Atq; hæc de vocis & in ſingulis verbis & in totis affectibus,moderatione: ad quam exercendam,optimum eſſe cenſet Fabius ediſcere quam maximè varia,quæ flexus omnes habeant,eaq; quotidie ita dicere, ſuper agimus, ut ſimul in omnis pertineant. Sic Cicero vitium huic moderationi contrarium emendavit. Omnia enim ſine remiſſione, ſine varietate, vi ſumma vocis, & totius corporis contentione dicebat. Sed peragrata Græcia & Aſia, omnium generum Rhetoribus auſcultatis, & ad hoc remedium adhibitis, tandem non modò exercitatior, ſed propè mutatus rediit. Medicina tamen iſta continuata eſt diutiùs, ita cœna poſt Solis occaſum frictiones, & certorum ſpatiorum inambulationes tenerentur. Recreandæ voculæ cauſa neceſſe eſt mihi ambulare: ſcribit jam ætate gravis ad Atticum. Quintilianus his adjungit unctiones, temperantiam veneris & victus.

CAP. VII.

De Præſtantia actionis.

HActenus de voce: actionis lex & geſtus ſupereſt (quam Quintilianus chironomiam appellat) virtutis multò majoris, quàm ulla vox eſſe poſſit. In iis enim omnibus, quæ ſunt actionis, ineſt quædam vis à Natura data: quare etiam hac imperiti, hac vulgus hac deniq; barbari maximè commoventur: verba enim neminem movent, niſi eum, qui ejuſdem linguæ ſocietate conjunctus eſt: ſententiæq; ſæpe acutæ, non acutorum hominum ſenſus prætervolant. Actio, quæ præ ſe motum animi fert, omnes movet: iiſdem enim omnium animi motibus concitantur,

& eos iiſdem notis & in aliis agnoſcunt, & in ſe ipſi judicant. Argumento magno eſt Pantomimus, qui ſolo geſtu, ſine voce, omnia ſpectantibus ſignificat: ut geſtus in tanta per tot gentes linguarum diverſitate, tanquam communis hominum ſermo eſſe videatur. Imò verò etiam beſtiarum, quæ ſignis affectus ſuos enuntiant: quin etiam rerum inanimatarum: ſic enim picturæ & imagines tacitæ loquuntur. Itaque geſtus, ſermo corporis & eloquentia rectè à Cicerone nominatur: in eoq; ſummum ſtudium duo ſummi oratores Demoſthenes & Cicero poſuere. Demoſthenes ſpeculum grande intuens, cōponebat actionem & geſtum corporis: & quamquam fulgor ille ſiniſtras imagines redderet: ſuis demum oculis, quod efficeret, credidit. Quintilianus Satyrum hiſtrionem ad eas artes magiſtrum adhibuit. Et Cicero hiſtrionibus quoque hujus doctrinæ magiſtris, Roſcio Comœdo, & Æſopo Tragœdo uſus eſt. Chironomiam verò Quintilianus author eſt ab heroicis uſque temporibus repetitam, ab ipſo etiam Socrate probatam, à Platone quoque in parte civilium poſitam virtutum. Quare nec Ariſtoteles primus id animadvertit.

CAP. VIII.

De Geſtu totius corporis.

LEx una hic ſumma eſt, ut omnes vocis flexiones ſubſequatur geſtus, non hic verba exprimens Scenicus, ſed univerſam rem & ſententiam non demonſtratione, ſed ſignificatione declarans laterum inflexione hac forti & virili, non ab ſcena & hiſtrionibus, ſed ab armis, aut etiam à palæſtra. Trunco igitur totius corporis orator ſeipſum moderetur, & virili laterum flexione, geſtumque magis ad ſenſus, quàm ad verba accommodet. Motus geſticulationibus ridiculus eſt. Sextus Titius tam ſolutus & mollis in geſtu ſuis (ſicut eſt in Bruto) ut ſaltatio quædam naſceretur, cui Tityus nomen eſſet: & Hortenſius, tanquam hiſtrio appellatus geſticularius Dionyſia, notiſſimæ ſaltatriculæ nomine, ut apud Gellium eſt, & nominatim à Cicerone dictum, in motu & geſtu plus artis habuiſſe, quàm eſſet oratori ſatis. Sed in his immoderatum ſtudium reprehenditur: ſtatus verò corporis ſit ſecundum naturam erectus & excelſus. Etenim Natura:

Os homini ſublime dedit, cœlùmque tueri
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Contraria autem mutatio & vacillatio, quàm indecora ſit, Curionis motus ille argumento eſt, quem Iulius (ut eſt in Bruto) in perpetuum notavit, cùm ex eo in utramque partem toto corpore vacillante quæſivit,

UMI

UMI

quæſivit, quis loqueretur è lintre: & Q. Sicynius homo impurus, ſed admodum riduculus. Is cùm Tribun. Pleb. Curionem & Octavium Conſules produxiſſet, Curioque multa dixiſſet ſedente in Cn. Octavio collega, qui devinctus erat faſciis, & multis medicamentis, propter dolorem artuum, delibutus: *Nunquam (inquit) Octavi, collegæ tuo gratiam referes, qui niſi ſe ſua more jactaviſſet, hodie te iſtic muſcæ comediſſent.*

CAP. IX.

De geſtu capitis, frontis, & oculorum.

ATque hæc de corporis univerſi geſtu: partium item ſua quædam ratio eſt, & quidem præcipua capitis, cum illo corporis ſtatu conſentientis. Demiſſo capite humilitas & modeſtia ſignificatur: & hoc geſtu Poeta verecundiam Reginæ exprimit. Aeneid. 1.

Tum breviter Dido vultum demiſſa profatur.

Eundem modeſtiæ geſtum proponit Homerus Vlyſſis exemplo, quem dicit ſtetiſſe oculis in terra defixis, immotoq́; ſceptro, priuſquam illam eloquentiæ procellam effunderet: eoq́; geſtu par eſt Ciceronis timorem in principiis ſignificatum eſſe: quia etiam id teſtificatur oratione illa, *Cùm in omnibus* *cauſis C. Cæſar*, &c. Aſpectus vertitur eodem, quo geſtus corporis: exceptis, quæ aut damnanda, aut removenda ſint, ut videamur averſari. Aeneid. 3.

—Dij, talem terris avertite peſtem.

Aeneid. 1. *Haud equidem tali me dignor honore.*

Solo tamen capite geſtum facere, aut frequenter iacere, vitioſum ſcenicis doctoribus viſum eſt: frontem ferire in dolore, Ciceroni videtur oratoriũ, Fabio autem ſcenicum. Sed in ore ac vultu ſunt omnia: in eo autem ipſo dominatus eſt omnis oculorum. Vultus autem imago eſt animi, indices oculi. Quos cùm effeceris, ne quid ineptum aut vultuoſum ſit, tum oculorum magna debet eſſe moderatio: qui quot animi motus ſint, tot ſignificationes & commutationes habent. Tullius in Piſone cavillatur oculorum motum. *Cùm eſſes interrogatus (ait) quid ſentires de Conſulatu meo: gravem auctorem Calatinus, credo, aliquis aut Africanus, aut Maximus, & non Cæſonius ſemiplacentinus, Calventius: reſpondes, altero ad frontem ſublato, altero ad mentum depreſſo ſupercilio, crudelitatem tibi non placere.* Qualis illa nimirum comici patris, interim concitati, interim lenis perſona eſt: ſimilis enim eſt inæqualitas. Narium, labrorum, menti, cervicum, humerorum vitia magis notantur. Humeros jactabat Demoſthenes: ſed hoc vitium ita dicitur emendaſſe, ut cùm in anguſto quodam pulpito ſtans diceret, haſta humero dependens immineret: ut ſi calore dicendi vitare id excidiſſet, offenſatione illa commoneretur.

CAP. X.

De Geſtu brachij, manus, digitorum.

ATq; brachium procerius projectum, quaſi quoddam telum orationis eſt: continuoſq; ac decurrentes locos maximè decet, & cùm ſpecioſum quiddam uberiuſq; dicendum eſt: ſicut illud: *Saxa atq; ſolitudines voci reſpondent:* expatiatur in latus, & ipſa quodammodo ſe cum militari illo geſtu fundit oratio. Siniſtrum verò brachium, ſi quid eo agendū ſit, eò uſque allevandum eſt, ut quaſi normalem angulum faciat. Manus autem minus arguta, digitis ſubſequens verba, non exprimens, tantum poteſt, ut ſine hac trunca videatur actio. Nam cæteræ partes

ovi.
nter la-
: Iron-
tiũ, Fa-
nt om-
oculo-
s oculi,
vultuo-
ſum

loquentem adjuvant: manus prope ipſa loquitur. Hinc Perſianum illud. Satyr. 4.

Ergò ubi commota fervet plebecula bile:
Fert animos calidæ feciſſe ſilentia turbæ,
Majeſtate manus.

Siniſtra autem ſola, nunquã geſtũ facit: dextrę ſeſe frequenter accõmodat. Sic junctis manibus addubitatio illa Gracchana agenda eſt: *Quò me miſer conferam,* rum,&c. Quantus veró ſit junctarum manuum geſtus, exemplum poetæ demonſtrat. Aeneid. 1.

Ingemuit, & duplices tendens ad ſydera palmas,
Talia voce refert: O terque quaterque beati,
Queis ante ora patrum, Trojæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere!

Hic poeta geſtû præmonſtravit. Manus verò complodere, eſt ſcenicum. Atq; hæc de univerſa manu: in cujus digitis, ſingularis geſtus quidam eſt: atque ille inprimis maximè communis, quo medius digitus in pollicem contrahitur explicatis tribus, duoq; medii ſub pollicem veniunt: & geſtus eſt inſtantior, & tribus pollice preſſis, index ille (quo Craſſum in exprimendo animi dolore, atque impetu ſcienter uſum ſignificat Antonius) explicare ſolet. Is in exprobrando & indicando (unde ei nomen eſt) alternata ac ſpectante humerum manu paulùm inclinatus affirmat: verſus in terram urget: aliquando pro numero unitatis eſt. Eſt autem & illæ verecundæ orationi aptiſſimus, quo quatuor primis leviter in ſummum coeuntibus digitis, non procul ab ore, aut pectore fertur ad nos manus, & deinde prona ac paululum prolata laxatur. Quintilianus credit hoc modo cœpiſſe Demoſthenem in illo pro Cteſiphonte timido ſummiſſoque principio: ſic item formatam Ciceronis manum, cùm diceret: *Si quid eſt in me ingenii (judices) quod ſentio, quàm ſit exiguum,* &c. Atque digitorum geſtus tam inſignis eſt, vetat tamen Tullius, ne ullæ ſint argutiæ digitorum, ne ad numerum cadat articulus. Fit & ille habitus, qui pacificator in ſtatuis ſolet eſſe, qui inclinato in humerum dextrum capite, brachio ab aure protenſo manum infeſto pollice extendit: qui quidem maximè placuit iis, qui ſe dicere ſublata manu jactabant,

---

illum

poſuit

latè e

poeis

res, ſic

rum b

am ne

ex inſ

nulla p

cuſſa,

ſupplo

CAP. XI.

De Geſtu pectoris, fœmoris, pedis.

IN cæteris vitia ferè notata ſunt: ut pectus ac ventrem projicere: cædere etiam pectus, Fabio ſcenicum eſt. At femur ferire (quod Athenis primus feciſſe creditur Cleon) uſitatum, & indignatos decet, & excitat auditorem. In pedibus verò ſtatus & inceſſus obſervatur. In dextrum ac lævum latus vacillare, alternis pedibus inſiſtendo, ridiculum eſt. Supploſio tamen pedis in contentionibus & incipiendis & finiendis eſt opportuna. Inceſſus permiſſus eſt oratori, ſed rarus, & tantùm in cauſis publicis, ubi ſuggeſtum amplum & ſpatioſum eſt: ubi etiam multi ſunt judices: proindéque in ſenatu, ubi plures, & in concione, ubi longè plurimi. Diſcurſare tamen ineptiſſimum: urbanèque Flavius Virginius interrogavit de quodam ſuo antiſophiſte, quot millia paſſuum declamaſſet.

Atque hæc de corporis geſtu, qui magnis Oratoribus inſtrumentum eloquentiæ prorſus admirabile

igeam,
ſt, ve-
otum,
bitus,
ato in
roten-
m ma-
n ja-

A P.

fuit, quin adverſus Oratores, hujus ipſius artificii faſtidioſos contemptores, argumentum hinc ſumptum eſt. Nam cùm Tullius adverſus Callidium, hæreſis illius oratorem diceret, pro argumento refutationis poſuit, quòd veneni ſibi comparati cauſam tam ſolutè egiſſet, tam leniter, tam oſcitanter, tam ſine corporis geſtu: *Tu, Marce Callidi (inquit) niſi fingeres, ſic ageres? præſertim cùm iſta eloquentia, alienorum hominum pericula defendere acerrimè ſoleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi, qui etiam ex infantium ingenijs elicere voces & querelas ſoles? nulla perturbatio animi, nulla corporis: frons non percuſſa, non femur: pedis (quod minimum eſt) nulla ſupploſio. Itaque tantum abfuit, ut inflammares* *noſtros animos, ſomnum iſto loco vix tenebamus.* Sic Tullius Callidium in ipſo foro, tanquam in aliquo Rhetoricæ ludo condiſcipulum, non ſatis in arte quam profiteretur, attentum & conſideratum vellicavit.

⁂

FINIS.

UMI

UMI

UMI